

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezinárodních studií Brno

**Náboženský fundamentalismus a jeho nebezpečí
pro moderní společnost**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Vladimír Zima

Vypracoval:
Miroslav Bandík

Brno 2010

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Prohlá-ení

Prohla-uji. fi e jsem bakalá skou práci na téma šNábofenský fundamentalismus a jeho nebezpe í pro moderní spole nostě zpracoval samostatn a pouffil literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Praha 4. 4. 2010

Miroslav Bandík

	1
Úvod	2
1. Rozbor náboženského fundamentalismu	5
1.1 Vstup do problematiky	5
1.2 Filosoficko a religionistické východisko	8
1.3 Charakteristika moderní společnosti	11
1.4 Problematika mediální reflexe reality	14
2. Příklady náboženského fundamentalismu	18
2.1 Judaismus (extrémní sionismus a ortodoxní judaismus)	18
2.2 Křesťanství	19
2.2.1 Původ křesťanského fundamentalismu (moderního typu)	20
2.2.2 Vývoj křesťanského fundamentalismu (moderního typu)	21
2.3. Islám	23
2.3.1 Stručné představení islámu	23
2.3.2 Vývoj islámského fundamentalismu	26
2.3.3 Kontext islámského fundamentalismu	27
2.4 Sikhismus	30
2.5 Šintoismus a jeho zneužití japonským fašismem	33
3. Analýza vybraných textů a prohlášení	34
3.1. Mediální analýza obrazu náboženského fundamentalismu	34
3.2 Projev Václava Havla	35
3.3 Názor Jiřího Pehe	36
3.4 Projekt Varianty	37
3.5 Názor profesora Hallidaye	40
Závěr	43
Resumé	44
Anotace	45
Seznam použité literatury	46

š Co se jeví jako výsledek snafení Usámy bin Ládina? Není to ani islámský stát, ani znovuvytvo ení chalífátu, nýbrfl bezb ehá anarchie. Usáma bin Ládin bývá myln ozna ován za islámského fundamentalistu. Je spí-e d dicem odkazu Rasputina a ruských anarchist ze za átku 20. století nefl Muhammada a muslimských vále ník z po átku 7. století. Korán v jeho podání není ukazatelem cesty, je náhrobním kamenem.õ

Bruce Lawrence (London, 2006)

š Zdá se, fle je t eba stále znovu opakovat: islám není totoftný s fundamentalismem, v bec nemusí být fanatický, a jeho hlavní proud se nestaví nep átelsky proti Západu. Neváhá ov-em odsuzovat mnohé, co si odsouzení zaslouffí. Samo rozhraní ení mezi civilizacemi nelze absolutizovat a p ípadn tak sklouzávat do fundamentalistické pasti ernobílého vid ní sv ta. Západ k es anské tradice a sv t islámu sdílejí mnoho hodnot spole n . A navíc: velké etické a sociáln filosofické spory dne-ního sv ta jdou nap í civilizacemi.õ

Lubo-Kropá ek (Praha, 1996)

š Kdyby B h cht l, byl by vás v ru u inil národem jediným, av-ak neu inil tak proto, aby vás vyzkou-el tím, co vám dal. P edstihujte se vzájemn v konání dobrých skutk !õ

Korán (5:48)

Téma této práce představuje různé extrémistické projevy religiozity jednotlivců a společenských uskupení v rámci celosvětových náboženských proudů. Extrémní projevy religiozity jsou obvykle shrnovány pod pojmem náboženského fundamentalismu. Proto je tento pojem často zaměňován s pojmem náboženského extremismu. Jakýkoli fundamentalismus, a tedy i ten náboženský, ohrožuje práva svými extrémními projevy představovat potenciální nebezpečí pro život jednotlivců i celých společností, v rámci kterých se fundamentalismus vyskytuje.

Cílem mé bakalářské práce je předložit souhrn současného stavu a vnímání náboženského fundamentalismu v kontextu západního světa a především z jeho pohledu a to napříč hlavními náboženskými proudy, tedy islámem a křesťanstvím. Náboženskému fundamentalismu v rámci křesťanství a islámu tedy budu věnovat hlavní pozornost, souasně se však budu věnovat i fundamentalismu v rámci dalších náboženství a náboženských směrů. Aktuálnost tohoto tématu spočívá právě v nebezpečí, které náboženský fundamentalismus představuje pro společnost potenciálně představuje.

V fládném případě není možno zakrývat či bagatelizovat nebezpečí, které z extrémních projevů náboženského fundamentalismu pro společnost vyplývá. Toto nebezpečí je přitom dvojího druhu. První druh nebezpečí vyplývá ze samotné podstaty náboženského fundamentalismu.

Fundamentalismus, a to nejen náboženský, je netolerantní. Individuální svoboda a lidská práva pro jeho protagonisty nejsou relevantním konceptem. Vzhledem k tomu, že fundamentalismus myšlenkově vychází z prosté tradiční společnosti, je nezávazná nepřátelský vztahům a uplatnění prvků náboženského fundamentalismu v politické a sociální praxi některých zemí má pro společenské postavení lidí a pro míru jejich lidských práv tristní následky.

Fundamentalismus také vzhledem k víře v jedinou pravdu odmítá jakoukoli společenskou diskusi a často se staví proti vědeckému pokroku, zejména v oblasti humanitních a sociálních věd, a proti kladení otázek zpochybujících daný stav věcí. V této souvislosti je však zajímavé, že se fundamentalismus v mnoha případech nezdráhá využívat těch nejmodernějších technologií, jak je patrné například v případě iránského islamistického režimu.

fundamentalismus představuje nebezpečí pro otevřeně
o případné násilné i teroristické projevy pak jsou p
fyzickým ohrožením.

Druhý typ nebezpečí pak vyplývá z reakce na náboženský fundamentalismus ze
strany jednotlivců i společností, které fundamentalismem nejsou zasáfleny přímo.
Vezmu-li to jako příklad fundamentalismus islámský, pak druhý typ nebezpečí
spolívá např. v reakci západní společnosti na jeho existenci.

Pokud je tato reakce nepřiměřená nebo neuvážená, může se významným
způsobem podílet na eskalaci sociálního i mezinárodního napětí. Jifi na tomto místě
přitom musím zdraznit, že reakce společností na náboženský fundamentalismus se
asto odvíjí od obrazu, který o fundamentalismu vytvářejí masová média současnosti.

Náboženský fundamentalismus totiž představuje velmi a relativně časté téma
mediální reflexe reality. V tištěných i elektronických médiích se občan České republiky
může setkat s velkým množstvím informací, které se různým způsobem dotýkají
problematiky náboženského fundamentalismu. Tyto informace mohou být podávány
formou každodenních zpráv, reportáží, dokumentárních pořadů, rozhovorů, ale i formou
prezentace kulturních děl.

Mediální reflexe problematiky náboženského fundamentalismu je však poněkud
povrchní. Nemohu se přitom zbavit dojmu, že obecný pojem náboženského
fundamentalismu je nesprávně zaměňován s fundamentalismem islámským
a nepřipustně zjednoduován především na problematiku terorismu. Musím znovu
zdraznit, že se jedná o nepřipustné zjednoduování této problematiky.

Tak například internetový vyhledávač Google na zadání "islámský
fundamentalismus" poskytne v českém jazyce celkem 168 000 odkazů. Avšak na
obecnější zadání "náboženský fundamentalismus" vyhledá pouze 28 500 odkazů
a zadáme-li do vyhledávače heslo "šaríatský fundamentalismus", poskytne nám
pouze 18 700 odkazů. O čem tato skutečnost vypovídá? Minimálně potvrzuje
pravdivost výše uvedeného tvrzení o zúžování problematiky náboženského
fundamentalismu na islám.

Jifi v rámci úvodu předesílám, že výskyt náboženského fundamentalismu
a především jeho násilné projevy jsou podle mého názoru podmíněny specifickým
stavem ekonomického, politického a kulturního vývoje konkrétní lidské společnosti.
Náboženský fundamentalismus je proto spíše vyjádřením problému, které nespolívají

PDF Complete

Your complimentary use period has ended. Thank you for using PDF Complete.

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

části života společnosti, nýbrž především v oblastech

Náboženský fundamentalismus je specifickou reakcí na historický vývoj a v současné době pak především na modernizaci společnosti. Ve své práci budu prostřednictvím analýzy vybraných textů a prohlášení testovat hypotézu, že média mohou výrazně ovlivňovat mínění a vnímání společnosti i jednotlivců a (de)formovat u nich takové zprávy a prvky myšlení, které je svedou na určitě myšlení, jež ve svém konečném důsledku může ohrožovat ostatní členy společnosti.

Pokusím se ještě hypotézu rozpracovat podrobněji. Hypotéza tedy zní: média informují veřejnost o problematice náboženského fundamentalismu a v této souvislosti mohou rozdmýchat již existující náboženský fundamentalismus, ale nemohou jej vyvolat.

ŘECKÉHO FUNDAMENTALISMU

V úvodu bych nejprve definoval pojmy fundament, fundamentalismus a fundamentalista, jelikož jsou velmi často zaměňovány s pojmem terorista a terorismus. Lidé mají tendenci přijímat některá mediální klíčová, která významově nesouhlasí a náprava je velmi obtížná. Pojem fundament nám říká, že znamená hmotný přesně ideový základ. U fundamentalismu je příznačný radikální postoj k němuž jednotlivci a skupinám v celém náboženském spektru. Je charakterizovaný, jednak nekritickým přístupem k pramenům víry a k oficiálně prohlášené nauce, dále pak nesnášenlivostí k jiným náboženstvím a k okolnímu světu. Často prosazuje své požadavky násilím, nebo pomocí státní moci. O křesťanském biblickém fundamentalismu lze mluvit například u Adventist sedmého dne a u letních křesťanů; tendenci k fundamentalismu mají také katolictví tradicionalisté. Fundamentalismus islámský usiluje o vytvoření společnosti podle Koránu a *šaría*. Fundamentalista je pak stoupenec a zastánce fundamentalismu. Rozdílen je též fundamentalismus říšský. Dále se v teoretické části této práce budu zabývat typy miřadními okruhy problémů. Bude se jednat o filosoficko-ó religionistické východisko celého textu, dále o charakteristiku moderní společnosti, problematiku mediální reflexe reality a konečně příklady religiozity se zaměřením na otázku náboženského fundamentalismu.

1.1 VSTUP DO PROBLEMATIKY

V úvodu této práce proto považuji za nutné rozlišit mezi křesťanstvím a islámem jako náboženstvími a křesťanstvím a islámem, jako civilizačními okruhy. Křesťanství (nebo islám) jako náboženství představuje určitý systém víry, věrouky a etiky, který je podložen určitými povodními autoritami (Ježíše Krista a Muhammada), modifikací povodního učení pozdějšími náboženskými autoritami, existencí posvátných textů a popřípadě i tradic.

jak zvlá- zd raz ovat, fle p vodní nábofenské u ení, víra
ní etické kodexy nemají nic společného s jejich pozd j-ím
zneužíváním k politickým účel m, jak se d je nap . v souvislosti s nábofenským
fundamentalismem.

Hovo ím ó li o k es anství a islámu jako o civiliza ního okruhu, mám tím na
mysli, fle nábofenvství se vyvíjí v reálném sv t . Nábofenvství, které v ur itých zemích
p evafluje, pak t mto zemím vtiskne charakteristickou tvá nost. Av-ak analogicky
i geografická, historická a sociální specifika t chto zemí ovlivní reálnou podobu
praktikování nábofenského flivota. R zné zvyky a sociální instituce jsou pak asto
zd vod ovány práv r znými nábofenskými p fkazy i zákazy, i kdyfl s jeho p vodní
podobou nábofenského u ení v bec nemají nic společného nebo nemají oporu
v nábofenských textech.

Mediální reflexi reality v fládném p ípad není možno zam ovat za realitu
samotnou. Musím v-ak upozornit na nebezpe í, jeff vyplývá ze skute nosti, fle lidé, kte í
jsou ur ité realit geograficky i asov vzdálení a vnímají ji proto pouze
prost ednictvím médií, mají tendence považovat za významné a skute né pouze to, co je
jim prezentováno, a p itakávat názor m, které z této prezentace vyplývají. Domnívám
se, fle výrazn se tato tendence projevuje zvlá-t v p ípad nábofenského
fundamentalismu.

Tímto zp sobem za vydatného p ísp ní médií nám pak vzniká obraz p edev-ím
islámského fundamentalismu, který je ó pod vlivem nedostate né a povrchní reflexe
reality ó vnímán jako roz-í ený, militantní a schopný ohrořovat západní společ nost.
V my-lení ob an , kte í informace prezentované médií nekriticky p íjmají, pak m fle
dokonce docházet k zam ování samotného islámu s islámským fundamentalismem.
Dochází tak k zajímavému jevu, kdy je islám jako nábofenvství in n odpov dným za
ur ité sociální i kulturní rysy islámských zemí, které v-ak s u ením islámu jako
nábofenvstvím nemají nic společného a lze je považovat maximáln za díl í aspekty
islámu jako civiliza ního okruhu.

Vlivem velké a p ednostní pozornosti, kterou média v nují problematice
islámského fundamentalismu pak pon kud ze zorného pole ob ana sou asné eské
společ nosti uniká fenomén fundamentalismu k es anského. Je otázkou, nakolik je
v obecném pov domí spojován s nábofenským fundamentalismem nap . severoirský
problém. Je za nábofenský fundamentalismus považován nap . postoj katolické církve
k antikoncepci?

v této souvislosti uvádím, že na mezinárodních
otázkám své populace zastávají katolictví duchovní
obvykle postoje shodné s postoji ortodoxních islámských duchovních. A konečně
musíme upozornit, že k esanský fundamentalismus nachází v současné době relativně
široké pole působnosti ve Spojených státech amerických především v souvislosti
s podporou tzv. kreacionismu.

Domnívám se však, že náboženský fundamentalismus představuje pouze jednu
z forem obecněji pojatého ideologického fundamentalismu, který se poměrně často
projevoval v průběhu dějin lidských společností.

Proto považuji za podstatné zdůraznit, že názorový i ideologický
fundamentalismus není záležitostí několika posledních desetiletí. A vznik pojmu
fundamentalismus se primárně vztahuje na prostředí severoamerických protestantských
církví, domnívám se, že s jistou kvalitativní podobností náboženskému fundamentalismu
se můžeme setkat již ve starověku a středověku, kdy se často projevoval zakládáním
sekt.

Specifický problém pak představují násilné i jiné negativní projevy
náboženského fundamentalismu, které z historického hlediska rovněž nejsou žádnou
novinkou. Pokud budeme za jeden z extrémních projevů náboženského
fundamentalismu považovat terorismus, pak si musíme uvědomit, že mnohé evropské
země byly vlnami teroristických útoků, páchaných často anarchisty, zasáhlý již ve
druhé polovině 19. století a např. Rusko trpělo terorismem, spojeným tentokrát se
sociálním bojem, v letech předcházejících první světovou válku.

5 RELIGIONISTICKÉ VÝCHODISKO

V rámci této kapitoly je zapotřebí především definovat pojem náboženského fundamentalismu. Luboň Kropáček reflektuje problematiku obtíží spojených s touto definicí a označuje fundamentalismus jako špičkový pojem z rozostřenými obrysy.¹ K jeho uspokojivé definici podle něj můžeme dojít pouze prostřednictvím poznání různých okolností vzniku jevu označovaného jako fundamentalismus.

Pojem fundamentalismus se rozšířil na počátku 20. století v severoamerickém prostředí, kde označoval hnutí, které v protestantských církvích navazovalo na očekávání brzkého příchodu Kristovy tisícileté říše. Stoupence tohoto hnutí spojoval především odpor k modernizaci společnosti. Odmítali především vdeckou kritiku Bible a evoluční teorii. S reflexí tohoto názoru se můžeme setkat v severoamerickém prostředí ještě v současné době.

Severoameričtí protestantské fundamentalisté, kteří nesmlouvavě lpěli na doslovném výkladu Bible, své názory nejuceleněji publikovali ve dvanácti brožurách, vydaných v letech 1909 až 1915 pod souhrnným názvem *The Fundamentals*. Sami se pak, jako obháječi publikovaných tezí, označovali za fundamentalisty a sdružili se v několika organizacích. Tato problematika však bude podrobněji rozebrána v rámci podkapitoly 2.2 Křesťanství.

Pro další zkoumání je nyní podstatná charakteristika, kterou Luboň Kropáček fundamentalistům obecně přisuzuje. Tvrdí, že šíří více nežli ústavní hnutí spojuje fundamentalisty zejména mentalita.² Jejím psychologickým základem je tzv. černobílá vidění světa, sklon ke kategorickým soudům a neústupnosti a zejména také nesnášlivost, a to jak v individuálním názoru, tak v kolektivním. Fundamentalisté nehledají pravdu, protofe se domnívají, že ji již byla zjevena. V této souvislosti odmítají i mnohost názorů.

Vzhledem k angažovanosti fundamentalistů ve veřejném životě je nutné definici fundamentalismu doplnit o zřejmý jeho politický aspekt. Fundamentalismus je v této souvislosti označován jako hnutí, proud nebo směr a často bývá upřesňován adjektivy jako konzervativní a militantní.

Zároveň je zřejmý jeho radikalismus. Domnívám se, že adjektivum konzervativní v této souvislosti chápeme jako označení pro konzervaci zkorumpovaných

¹ KROPÁČEK, Luboň. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 11

² KROPÁČEK, Luboň. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 12

fundamentalistický konzervatismus tedy v fládném p ípad
u politické ideologie konzervatismu, která se vyvinula
v Evrop v 19. století.

Günter Hole spat uje –est základních prvk , které jsou typické pro
fundamentalistický postoj jednotlivce nebo celých skupin. Jedná se o tyto pot eby:³

- pot eba bezpe í, odstran ní v–ech dal–ích flivotních mofností a nejistot o správnosti vlastní zvolené cesty;
- pot eba zakotvení ili pevného uchycení na spolehlivém základ ó fundamentu, který má být stálou flivotní oporou;
- pot eba autority, pod ízení se obsahové p edloze, která je obvykle dána jednou osobou, jejím spisem nebo jinou autoritou, kompetence autority jsou nepochybné a také nezpochybnitelné;
- pot eba identifikace ili úplného osobního souhlasu nebo splynutí se zastávanou ideou nebo spole enstvím, které je nositelem této idey;
- pot eba dokonalosti jako výraz p ání dokonalosti zastupovaného postoje, který nevyfladuje fládné dopln ní, korekce nebo zm ny;
- pot eba jednoduchosti ili redukce komplexních, mnohozna ných souvislostí na n kolik základních ó fundamentálních princip nebo pou ek, které lze formulovat prost a jednozna n a které nejsou zpochyb ovány.

Na základ zkoumání fundamentalistických postoj je mofno konstatovat potvrzení mé teze vyslovené v úvodu této práce, fle fundamentalismus, a se jedná o pojem relativn mladý, ozna uje jevy, se kterými se m flame setkat hluboko v minulosti lidstva. M j názor potvrzují i tato slova L. Kropá ka: šFundamentalistické zalofení majetník pravdy, kompenzující vn j–í i vnit ní nejistoty, se objevovalo v d jinách v r zných podobách a v dne–ní dob rozkolísaných hodnot je z eteln rozpoznatelné v ad proud ve v–ech náboflenstvích.õ⁴ Dodám jen, fle i ono šrozkolísání hodnotõ není jen záleffitostí sou asnosti, nýbrfl se objevilo i mnohokrát v minulosti.

S tímto názorem koresponduje i tvrzení G. Holeho, fle ší tradi n p etrvávající odpor v í naukám a pozicím, které ohroflují vlastní identitu, existuje a existoval v–ude tam, kde se ohla–ovalo n co nového í Bou livé filozofické a náboflenské rozep e

³ HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické ko eny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5, str. 20

⁴ KROPÁ EK, Lubo–. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vy–ehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 18

ty mezi fíidok es any a pohanok es any v dob raného
cká vymezování a v-echny od-t pené skupiny a církve afl
do novov ku í to v-e jsou d sledky fundamentalisticky motivovaných
p esv d ovacích boj .⁵ Op t jen mohu dodat, fle Hole se ve svém vý tu zam il pouze
na prost ední západní civilizace, projevy fundamentalismu bychom v minulosti
pochopiteln nalezli i jinde.

Zárove je mofno se domnívat, fle fundamentalismus není omezen pouze na
nábofenskou oblast. S fundamentalistickými postoji se setkáváme i v politice (nap .
v p ípad nacionalismu a dal-ích politických ideologií, xenofobie, obecn netolerance),
v oblasti etiky a morálky (nap . v p ípad postoje k sexualit , interrupcím, euthanasii
atd.), s fundamentalismem se m fleme setkat i v p ípad environmentalistického hnutí
atd. Ve v-ech t chto p ípadech v-ak máme co do in ní s ur itou fundamentalistickou
mentalitou, která se projevuje v r zných ideologiích a doktrínách, jejichfl spole ným
jmenovatelem je obvykle militantní vztah k okolnímu sv tu. Pro fundamentalisty je pak
charakteristické jifl vý-e zmín né netolerantní majetnictví pravdy, které jim podle jejich
p esv d ení dává právo soudit ostatní.

Na záv r této kapitoly mohu konstatovat, fle fundamentalismus není typický
pouze pro nábofенství, nýbrfl i pro dal-í aspekty flivota lidských spole ností.
V nábofenské oblasti se v-ak asto projevuje zakládáním sekt. S ur itými a r zn
silnými projevy fundamentalismu se m fleme setkat v p ípad k es anství, islámu,
judaismu, hinduismu a sikhismu, projevuje se v-ak také v konfuciánství, v n kterých
politicko nábofenských sm rech v Japonsku a dále v prost edí tzv. synkretistické
religiozity v subsaharské Africe a tzv. nové religiozity v západním sv t .

Fundamentalismus tedy p edstavuje celosv tovou záleflitost, která se neomezuje
pouze na ur ité nábofенství nebo civiliza ní okruh, respektive neomezuje se pouze na
nábofенství. Stejn tak celosv tového roz-í ení doznaly násilné projevy
fundamentalismu, které nelze podce ovat, ale nesmíme jim ani p isuzovat p ehnaný
význam.

⁵ HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické ko eny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5, str. 22 ó 23

FIKA MODERNÍ SPOLE NOSTI

Jiřl v úvodu této práce jsem zd raznil, ře koncept moderní spole nosti povařluji za zásadn d leřitý pro celkové pochopení problematiky nábořenského fundamentalismu. Nazna il jsem, ře nábořenský fundamentalismus chápeme jako jednu z forem reakcí na modernizaci spole nosti. Proto povařluji za nutné v rámci této kapitoly dostate n objasnit pojem modernizace a moderní spole nosti.

Sociolog Jan Keller tvrdí, ře moderní spole nost ří se radikálním zp sobem odd lila od spole ností p edmoderních, tradi ních. Radikálnost tohoto odd lení byla dána sérií revolucí, jeřl stály u jejího zrodu.⁶ Jednalo se p edev-ím o revoluci pr myslovou, která po ínaje druhou polovinou 18. století zásadním zp sobem ovlivnila nejen oblast ekonomickou, ale i sféru sociální, a dále se jednalo o revoluce politické, které postupn b hem 17. ařl 19. století transformovaly oblast moci. P itom je d leřitě zd raznit, ře modernizace za ala v prost edí západní civilizace.

Samotnou modernizaci lze ze sociologického hlediska charakterizovat na základ následujících proces . Jedná se p edev-ím o proces individualizace, jehořl specifickým aspektem je abstrakce a generalizace spole enských vztah . A dále proces funk ní diferenciacie subsystem , cořl bude je-t dostate n vysv tleno níře.

Ke zrodu moderní spole nosti v prost edí západní civilizace do-lo v historicky relativn krátkém ase. Pr myslová revoluce p inesla nejen nové technologie, ale spolu s nimi také zásadní zm nu vlastnických vztah a pracovních podmínek. Dále iniciovala vznik nových forem organizace výroby, podnítila vývoj finan ního kapitálu, dále mimo ádn prudký rozvoj d lby práce a také vznik zcela nové sídli-tní struktury v podob pr myslového m sta. V oblasti komunikace pak do-lo k zásadním zm nám jak v doprav , tak i v p enosu informací.

Je nutné zd raznit, ve-keré zm ny, ke kterým v pr b hu modernizace do-lo, m ly ambivalentní charakter. P edev-ím zbavovala p íslu-níky modernizujících se spole ností tradi ních opor, a jiřl m ly podobu cechovního z ízení, velkých vícegenera ních rodin, farností nebo místních komunit.

Nový ří zp sob organizace vytvá el masy vyko ených lidí, kte í byli vypuzeni ze svého p vodního prost edí a byli po tisících a desetitisících soust ed ni na

⁶ KELLER, Jan. *D jiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-34-2, str. 15

st.⁷ Lidé v tomto sociálním prostředí zažívali pocity
třetímu společenskému celku a řítil se mezi nimi fenomén
odcizení.

Výše naznačené negativní důsledky modernizace, se kterými se příslušníci jednotlivých společností museli vyrovnávat, se staly živnou půdou pro vznik a vývoj různých extrémistických hnutí, a se jimi jednalo o hnutí na bázi nacionalismu, socialismu nebo náboženského fundamentalismu. Neovládnuté důsledky modernizace pak těmto hnutím dodávaly argumenty pro útoky proti demokracii a tržní ekonomice, dvěma důležitým výdobytkům modernizace.

V rámci kapitoly v nované problematice moderní společnosti považuji za nutné v novat se i konceptu otevřené společnosti, jak jej představil sir Karl Raimund Popper.

Koncept otevřené společnosti, jejího vývoje a jejího ohrožení ze strany totalitních hnutí bývá obecně považován za hlavní podstatu Popperovy sociální filosofie. I v tomto případě se setkáváme s Popperovým principem falzifikovatelnosti, který se Popper pokouší z oblasti vědy aplikovat ve společenské oblasti. Společnost by podle něj měla být organizována tak, šel aby v ní občan mohl svobodně kritizovat důsledky rozhodnutí politické moci.⁸ A dále je nutné aplikovat sociální a politické mechanismy, aby bylo možné zbavit se nepatrných vládců bez použití násilí i bez krveprolití.

Popper se ve svém zásadně významném díle *Otevřená společnost a její nepřítel* zabývá obřími, před kterými stojí naše současná civilizace, respektive stála v době, kdy Popper své dílo psal, tedy po druhé světové válce. Domnívám se však, že jeho nadčasové závěry lze vztáhnout i na situaci současné civilizace. Tuto civilizaci Popper charakterizuje jejím neustálým směřováním k čím dál větší míře a úrovni lidskosti, racionality, rovnosti a svobody. Zároveň však tvrdí, že tato civilizace stále ještě prožívá své dříve období.

Rozvíjí se však a to i přes to, šel že byla tolika intelektuálními v dějinách lidstva mnohokrát zrazena.⁹ Zmíněnými intelektuálními v dějinách má Popper na mysli teoretiky komunismu, fašismu, nacismu a dalších ideologií, směřujících k omezení svobod a práv občanů, a praktické vykonavatele politiky, která z těchto ideologií vychází. Popper

⁷ KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-34-2, str. 17

⁸ ZNOJ, Milan a kol. *Prince otevřené společnosti. K počtu Karla Raimunda Poppera. Úspěšně Milan Znoj*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0541-4, str. 97

⁹ POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřítel, I. Uhranutí Platónem*. Praha: Oikoymenth, 1994. ISBN 80-85241-53-6, str. 13

átále je-t nevzpamatovala z ot esu, který jí zp sobil její
e spo le nosti. Na-e moderní civilizace se zrodila b hem
p echodu od uzav ené tradi ní spo le nosti, která se podle Poppera pod izovala
iracionální ví e v magické síly, ke spo le nosti otev ené, která naopak uvol uje
rozumové a kritické schopnosti lov ka.

P echod od uzav ené k otev ené spo le nosti Popper ozna uje doslova za jednu
z nejhlub-ích revolucí, které kdy lidstvo prod lalo. Pro Popperovo uvařování je p itom
p ízna né zd razn ní skute nosti, že tato revoluce nebyla provedena cílev dom .¹⁰
Popper nám ukazuje, že ot es zp sobený p echodem od uzav ené spo le nosti ke
spo le nosti otev ené, tedy moderní, p edstavuje jeden z faktor , které umoffnily vznik
vý-e zmín ných reak ních hnutí, která usilují o zavrření moderní civilizace a o návrat
k uzav ené spo le nosti.

Ona reak ní hnutí ozna uje Popper obecn jako totalitarismus a poukazuje na
skute nost, že jsou stejného stá í, jako na-e moderní civilizace. A Popper mezi
totalitarismy výslovn neuvádí nábořenský fundamentalismus, domnívám se, že jej
mezi tyto ideologické sm ry m fleme za adit, protože i on je odp rcem uvol ování
rozumových a kritických schopností lov ka.

P í inu toho, pro Popper problematiku nábořenského fundamentalismu ve
svém st flejním díle o otev ené spo le nosti p íli- nereflektoval, p itom pravd podobn
musíme spat ovat ve skute nosti, že v jeho dob je-t nep edstavovala závařné téma
a že samotný nábořenský fundamentalismus byl je-t velice vzdálen své sou asné
podob a politickému významu.

To, že na-e za azení nábořenského fundamentalismu a jeho protagonist mezi
nep átele popperovské otev ené spo le nosti je oprávn né, potvrzuje i následující
Popper v post eh. Popper ve svém díle odhaluje spo le ný intelektuální základ antického
platonismu a pozd j-ích totalitarism . Popper si nap . v-ímnul, že Platón p i konstrukci
svého politického programu up ímn v í ve své ší poslání lé itele nemocného t la
spo le nosti í ō¹¹

Popper tohoto post eh u vyuffívá k zobecn ní, že síla minulých i sou asných
totalitních hnutí spo ívá mimo jiné i v tom, že se pokou-ějí reagovat na ur ité reálné
pot eby spo le nosti, že poukazují na skute n existující a mnohdy závařné problémy

¹⁰ POPPER, Karl Raimund. *Otev ená spo le nost a její nep átelé, I. Uhranutí Platónem*. Praha: Oikoymenh, 1994. ISBN 80-85241-53-6, str. 159 ó 160

¹¹ POPPER, Karl Raimund. *Otev ená spo le nost a její nep átelé, I. Uhranutí Platónem*. Praha: Oikoymenh, 1994. ISBN 80-85241-53-6, str. 155

konkrétní např. zmíněný Platón rozpoznal, že lidé v jeho
norským tlakem, které byly způsobeny sociální revolucí
související s pádem antické demokracie. Platón v ideální státě měl oban vrátit
ztracené jistoty. Prostředkem k tomu měl být návrat k původnímu kmenovému systému
uzavřené společnosti. Platón se podle Poppera nemýlil v diagnóze stavu společnosti,
mýlil se však v navržené terapii.

Toto hodnocení máme v plném rozsahu vztáhnout i na protagonisty a ideology
náboženského fundamentalismu. I oni usilují o návrat k určitému ideálu, jak si jej
preparují z minulosti, a v porovnání s tímto mnohdy virtuálním ideálem kritizují mnohé
aspekty současnosti, přičemž jejich kritika má být často oprávněná. Podobně jako
Platón se nemusí přitom mýlit v diagnóze, rozhodně se však mýlí v navrhované terapii,
zvláště tehdy, je-li násilná.

Jistou pitavostí, kterou náboženský fundamentalismus pro určitou společnost
skupiny i jednotlivce může mít a má, lze mimo jiné vysvětlit také pomocí
následujícího Popperova konceptu. Popper tvrdí, že společnost v uzavřené
společnosti, která je cílem náboženského fundamentalismu, produkuje jen málo
mravních problémů nebo obtíží při rozhodování, jak se zachovat, pro ty jedince, kteří
jednají v souladu s určitými pravidly a zákazy. Jedná se tedy o opoždění od tíživé
svobody rozhodování a z toho plynoucí odpovědnosti.

1.4 PROBLEMATIKA MEDIÁLNÍ REFLEXE REALITY

Tuto kapitolu mé práce uvedu výrokem Thomase Jeffersona: „Ten, kdo nic neví,
je blíž pravdě, než ten, jehož mysl je naplněna lžemi.“¹² Tento výrok poukazuje na
jedno z vážných rizik naší společnosti. Jsme sice zahlceni množstvím informací,
máme si však být jisti, že to, co se dozvídáme, je nezkrácený a neredukovaný obraz
reality podaný ve správných souvislostech?

V odborné literatuře v nově mediální problematice se často hovoří
o pomyslném komunikačním a vztahovém trojúhelníku, v jehož jednotlivých rozích se
nachází občanská společnost, politika a média. Autoři této literatury se obvykle shodují
v konstatování, že z těchto tří složek je to právě občanská společnost, která hraje pasivní

¹² Citováno podle: MUSIL, Josef. *Komunikace v informační společnosti*. Praha: Univerzita Jana Ámose
Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-39-6, str. 89

ací ze sféry politiky a více i mén kritického konzumenta kterých jí média zprost edkují realitu. Vliv médií na spole nost nebo ob anskou ve ejnost tedy nelze p ísn odd lovat od vztahu médií a politiky jífl vzhledem existenci vý-e zmín ného trojúhelníku. Média také mohou sv j vliv vykonávat i mimo oblast politiky. V tomto p ípad mám na mysli roli médií v reklam a ve vytvá ení flivotního stylu nebo p edstav o adekvátním flivotním stylu a p i vytvá ení vzorc chování, a ufl spot ebitelského nebo spole enského.

Ignacio Ramonet považuje celý mediální a informa ní systém za málo d v ryhodný. Zárove v souvislosti s nástupem digitalizace, internetu a multimédií prochází radikální revolucí, jejífl dosah lze srovnat s dosahem známého Gutenbergova vynálezu knihtisku. Ramonet považuje masmédia, v jejichfl prost edí probíhá koncentrace za svého druhu globální mocnost, která má potenciál ohrozit demokracii. V této souvislosti ší je informace chápána p edev-ím jako zboží a fle tato její povaha výrazn nabývá na vrchu nad základním úkolem médií: osv tlovat a obohacovat demokratickou diskusi.¹³

Pokusím se tuto Ramonetovu tezi objasnit na následujícím p íkladu. Generace druhé sv tové války se o realit koncentra ních tábor dozv d la afl v roce 1945 díky fotografiím. Na-e generace se v podstat okamflit a realisticky seznámí s realitou nap . genocidy ve Rwand nebo ob anské války v bývalém Zairu. V tu samou dobu v-ak na-i pozornost spolehliv zam stnají aféry r zných celebrit. Ramonetova kniha vy-la v originále v roce 2001. V té dob rozpoutala nejmasov j-í informa ní šb sn nío smrt lady Diany, kterému se nevyrovnal ani rozruch kolem atentát na J. Kennedyho nebo Jana Pavla II. Ramonet v této souvislosti hovo í o tzv. emocionální globalizaci, která znesnad uje orientaci v mediálních sd leních.

Na p íkladu aféry Billa Clintona s Monikou Lewinskou Ramonet dokumentuje n kolik charakteristických rys sou asných masmédií. Jedním je konkuren ní boj mezi r znými médii o diváka i poslucha e, který logicky vede k vulgarizaci mediálního obsahu. Komer n dob e vyuffitelná zajímavost vít zí nad pravdivostí. S tím pak souvisí takové rysy, jako je p einformovanost a mediální napodobování, které nutí média v-eho druhu, aby se hnala za n jakou událostí pod záminkou, fle ostatní média jí p ipisují velký význam. Dal-í rys pak Ramonet ozna uje jako hyperemoce, kdy informa ní obsah zobrazované i popisované události ustupuje obsahu emocionálnímu. šJestlifle je

¹³ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6, str. 9

íte p i sledování televizních novin, je pravdivá také
ede ke zjednodu-ování a redukování informací.

Podle Ramoneta se pak nelze divit, že mezi p evládající pocity ob an v i
médiím pat í skepticismus, ned v ra a pochybova nost. A to se d je v situaci, kdy pro
správný chod demokratických spole ností má zásadní význam dostupnost velkého
mnohství relevantních a svobodných informací.

Jestliže o n jaké události média ur itým zp sobem informují, stává se to
pravdou, i když to neodpovídá realit . Jako pravda je totiž uznáváno to, co za pravdivé
uznají média. Informace dnes nemusí být nutn pravdivá, hlavn aby byla snadná,
rychlá a zábavná. Paradoxn tak dochází k situaci, že sv t se díky ekonomické
globalizaci stal mnohem komplexn j-ím, zatímco média sv j diskurs podstatn
zjednodu-ila.

V této souvislosti je pak zpochybn na rovnice: informace = svoboda
= demokracie, což je pravd podobn ten nejzávafn j-í záv r, ke kterému Ignacio
Ramonet ve své práci dochází. Skute n , Ramonet tento záv r je-t n kolikrát ve své
práci p ipomíná a rozebírá. Zejména díky internetu máme p ístup tak ka ke v-em
možným informacím. šA tento nadbytek vytvá í takový zmatek, že ob anská svoboda
místo toho, aby nar stala, má tendenci být spí-e u-lapávána a podléhá moderní
a demokratické form cenzury í ō¹⁵

Od 60. let 20. století v-ak moc nad Evropou, zpo átku západní ale pozd ji
v podstat nad celým kontinentem, p evzala televizní realita. Lidé za ali za politickou
a spole enskou realitu považovat to, co vid li v televizi.¹⁶ I Ignacio Ramonet v této
souvislosti p ipomíná význam televize, která v podstat okamžit p ená-í p eváfn
události, které vytvá ejí silné obrazy ō násilnosti, konflikty, katastrofy, utrpení ō i když
jejich význam je pouze sekundární. šMá se za to, že obraz kraluje. Vydá za tisíc slov.
Tento základní zákon moderní informace není neznám politickým silám, které se jej
snahí vyuffít ve sv j prosp ch.ō¹⁷

Ramonet tvrdí, že tak íní cenzurou. Od doby války ve Vietnamu nebyla fládná
válka vedená demokratickým státem podle n j transparentní co se tý e informovanosti.

¹⁴ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6, str. 29

¹⁵ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6, str. 111

¹⁶ MUSIL, Josef. *Komunikace v informa ní spole nosti*. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského
Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-39-6, str. 43

¹⁷ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6, str. 38

mu, Grenadu, Perský záliv, Bosnu nebo Kosovo provázely

Ramonet hovoří o tzv. demokratické formě cenzury, za jejíž protagonisty považuje tiskové mluvčí a odborníky na public relation rzných veřejných a soukromých organizací a institucí. Demokratická forma cenzury se od té praktikované autoritáskými a totalitními režimy odlišuje tím, že se nezakládá na omezování informací ale naopak na jejich nadbytku. Přesycenost informacemi pak fluralisty i obany spolehliv odvádí od toho podstatného.

S tím souvisí i tzv. efekt zástny, kdy určitý politický subjekt vyuffije šzanepřádníř sv tového veřejného mínění jakou emocionálně vypjatou ale podruřnou událostí k realizaci kontroverzního kroku. Ramonet jako příklad uvádí, že USA vyuffily vzedmutí emocí v souvislosti s pádem Ceauseskova režimu ke vpádu do Panamy a sesazení Manuela Noriegy. Bill Clinton se pokusil odvést pozornost sv ta od své aféry s Levinskou přiflivením vojenského napětí v Perském zálivu a poté bombardováním cíl v Súdánu a Afghánistánu.¹⁸

Na závěr této kapitoly musím zdraznit, že nábořenský fundamentalismus představuje příliš složitá a závažná téma na to, aby o něm média, která fungují podle výše naznačených mechanismů, dokázala skutečně zasvěceně, fundovaně a přitom nezaujatě informovat.

¹⁸ RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6, str. 43-64

OFIENSKÉHO FUNDAMENTALISMU

Nábofenství je fenoménem, který provázal lidstvo po celou dobu jeho písemn zaznamenané historie. Dokonce i z archeologických pramen usuzujeme, že ur ité nábofenské p edstavy i p edstavy o posmrtném život m li na-i p edkové celé desítky tisíc let p edtím, než vynalezli písmo a mohli tedy tyto p edstavy zaznamenat. Jednotlivé lidské spole nosti se vyzna ují v r zných regionech sv ta se vyzna ují neuv itelnou mnohostí projev kultury a uspo ádání spole enského života. Tato mnohost, a ufl ovlivn ná p írodnými podmínkami, tradicí i schopností otevírat se moderním trend m, se pochopiteln výrazn projevuje i v oblasti religiozity. Výrazem mnohosti v této oblasti pak je velké množství nábofenských sm r , které jsou v sou asné dob roz-í ené na sv t .

V rámci této kapitoly práce se pokusím p íblížit sou asné podoby religiozity v sou asném sv t , v úzkém vztahu k problematice nábofenského fundamentalismu. V centru mé pozornosti p ítom bude k es anství a islám. Jistou pozornost v-ak budu v novat i problematice nábofenského fundamentalismu ve vztahu k judaismu, sikhismu, -intoismu a n kterým sektám a odnoím hlavních nábofenských sm r .

2.1 JUDAISMUS (EXTRÉMNI SIONISMUS A ORTODOXNÍ JUDAISMUS)

Vývoj judaismus, jakofto historicky nejstar-ího monoteistického nábofenství sv ta, je spjat s obecnými d jinami fídovského národa. Podle starozákonní tradice je zakladatelem fídovského národa Abrahám a zakladatelem nábofenství Mojžíš. Rozsáhlý systém fídovského nábofenského práva vznikl postupn a stejn tak se vyvíjela i idea jednoho Boha. V prost edí judaismu se postupn vytvo ily základy na-í sou asné etiky založené na úct p ed vy-í autoritou a na lásce k lov ku. Významný ší okamfik ve vývoji judaismu znamenalo jeho setkání s ecko ó helénistickým duchovním sv tem.¹⁹ Z t chto ko en pak vyrostlo i k es anství považované zpo átku za jednu z fídovských sekt.

¹⁹ FISHBANE, A. Michael. *Judaismus. Zjevení a tradice*. Praha: Praha 1996. ISBN 80-85190-47-8, str. 8

ni projevy v prost edí judaismu se m fleme setkat ve dvojí sionismus, jakoftto politické hnutí evropských fidí , které usilovalo o obnovu samostatného fidovského státu na jeho historickém území. Šsvou povahou byl sionismus spí-e sekulární ideologie.²⁰ Nejednalo se tedy o nábofenský fundamentalismus v pravém slova smyslu, nýbrfl spí-e o jednu z forem moderního nacionalistického hnutí.

A zadruhé se jedná o ortodoxní judaismus, mezi jehoftl r zné a specifické projevy náleffel nap . chasidismus. V tomto p ípad o nábofenském fundamentalismu hovo ít m fleme. Ortodoxní judaisté tvrdí, fle je zapot ebí semknout se kolem nábofenských hodnot. Sionisty obvi ovali ze spoluodpov dnosti za holocaust, který prý zavinili svým p íklonem k ateismu. Mnozí ortodoxní fidé v-ak podporují sekulární stát Izrael, protofle v n m spat ují po átek mesiá-ského období.

Ortodoxní fidé, a se politicky i společensky projevují, nehrají v sou asném státě Izrael mocensky významnou roli. Izraelská společnost je totiž sekularizovaná a fidé pro-li mnohými společensko - historickými procesy, které se odrazily v jejich chápání víry je-t p ed samotným založením státu Izrael. Proto je její odraz v izraelském prost edí spí-e symbolický.

2.2 K ES ANSTVÍ

K es anství je sv tové monoteistické nábofenství, blízké judaismu a islámu, je nejroz-í en j-ím nábofenstvím na sv t . (má p es miliardu vyznava) Zakladatelem a úst ední postavou byl Jeftí- Kristus, je chápan jako Vykupitel.V pr b hu vývoje se roz-t pilo na r zné v tve (staré východní církve, katolíci, pravoslaví, protestanti, starokatolíci, národní církve) S fundamentalistickými projevy v rámci k es anství se m fleme setkat jífl b hem st edov ku a novov ku. V této dob se fundamentalismus stal zdrojem vále ných konflikt , ale paradoxn í zdrojem pokroku, nebo práv tyto události se staly zdrojem názorové plurality. Pro pot eby této práce se v-ak omezím na onen k es anský fundamentalismus moderního typu, jehoftl ko eny spat ují v severoamerickém protestantském prost edí na p elomu 19. a 20. století. Jífl v podkapitole o islámu jsem n kolikrát zd raz oval souvislost mezi fundamentalismem

²⁰ MENDEL, Milo-. *Nábofenství v boji o Palestinu. Judaismus, islám a k es anství jako ideologie etnického konfliktu*. Brno: Atlantis, 2000. ISBN 80-7108-189-2, str. 21

2.2.1 P VOD K ES ANSKÉHO FUNDAMENTALISMU MODERNÍHO TYPU

V případě k es anského fundamentalismu musím konstatovat totéž, jak ostatní iní například G. Hole. Špojem šfundamentalismus se objevuje na konci 19. století v antimodernistických proudech protestantismu v USA.²¹ S tímto tvrzením koresponduje i mínění J. Rybákové: šNa protest proti modernizujícím a liberálním tendencím ve společnosti vzniklo zaátkem dvacátého století v Americe militantní konzervativní náboženské hnutí, které zdrazovalo doslovný výklad Bible a její neomylnost.²²

K es anský fundamentalismus ve Spojených státech amerických vyrostl z protestantského prostředí, kde n kterými skupinami byl oekáván p íchod tisícileté Kristovy íe. Fundamentalisté pocházeli v t-inou z ad len presbyteriánské a baptistické církve. Fundamentalisté, kteří si tento název dali sami, lp li na p ímo a e doslovném chápání biblického textu.

Po první světové válce fundamentalisté založili své organizace. Jednalo se o Worlds Christian Fundamentals Association z roku 1919 a baptistickou National Federation of Fundamentalists z roku 1920. Fundamentalisté se následně pokusili ovládnout své mateřské církve v severních státech USA, zejména tedy presbyteriánskou a baptistickou. Nebyli však ve svém úsilí úspěšní. Za fundamentalistickou odnož vzešlou z k es anství jsou někdy považováni i Svědkové Jehovovi.

I přes určitou základní podobnost s islámským fundamentalismem v otázce odporu k modernizaci, vyznačuje se k es anský fundamentalismus určitým specifikem. ŠK es anský fundamentalismus se objevil jako reakce na z vlastní tradice vzešlou svobodu myšlení, osobní odpovědnost a osvícenství se všemi svými pluralistickými následky.²³ K es anský fundamentalismus představuje opozici v i té civilizaci, z níž

²¹ HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5, str. 23

²² RYBÁKOVÁ, Jiřina. *Amerika v zrcadlech*. Praha: český spisovatel, 1995. ISBN 80-202-0571-3, str. 98

²³ HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5, str. 23

fundamentalismus islámský je naopak reakcí neekonomické, stojící z jiného civilizačního prostředí.

2.2.2 VÝVOJ K ES ANSKÉHO FUNDAMENTALISMU MODERNÍHO TYPU

Po vzedmuté vlně protestantského fundamentalismu ve Spojených státech ve 20. letech 20. století následoval určitý útlum. Od poloviny 20. století je však možné sledovat nástup další vlny, která je širší obdobná, snad jen v hluku doby méně vnímaná.²⁴ Výraz ji nastupuje od 60. let 20. století a lze ji tedy chápat jako určitou reakci a protest proti celkovému uvolnění mravů a konvencí, ke kterému tehdy docházelo. Pro tuto vlnu protestantského fundamentalismu je charakteristická činnost různých biblických institutů a koleji zaměřených na propagaci fundamentalistického výkladu Bible. Od poloviny 20. století až do současnosti rovněž dochází ke vzniku řady fundamentalistických sekt. Obraz protestantského fundamentalismu pak dotvářejí rozhlasové stanice, aktivní kazatelé, tzv. teleevangelizátoři a fundamentalisticky orientovaná sdružení studentů, sociálních pracovníků a dalších profesí.

I pro druhou vlnu amerického protestantského fundamentalismu je charakteristické negativistické zaměření, které odmítá jakýkoliv dialog nebo snahu o porozumění s vyvíjejícím se světem. Protestantský fundamentalismus se upnul ke svým domnělým pravdám, přičemž do pozadí ustoupila základní křesťanská ctnost, kterou je láska k bližnímu. V tomto spočívá útlum a nesnášlivost křesťanského fundamentalismu ve Spojených státech, v rámci kterého již projevily i tendence k propojování náboženství s politikou.

Fundamentalisté například lobovali v americkém Kongresu za přijetí zákonu, které by omezily nebo přímo zakázaly výuku darwinismu a evoluční teorie na veřejných školách. V této souvislosti mohou připomenout tzv. opičí proces v Daytonu v Tennessee z roku 1925, jehož protagonistou byl státní florbce, fundamentalista W. J. Bryan, a jeho odpůrce, liberální právník stojící proti státu Tennessee, který tehdy postavil výuku evoluce na veřejných školách a dokonce i univerzitách mimo zákon. V tomto procesu zvítězil zdravý rozum a prohráli fundamentalisté.

²⁴ KROPÁ EK, Luboř. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 12

tzv. teleevangelizátory, kteří představují specifickou formu severoamerických fundamentalistů, se však neomezuje pouze na oblast školství, nýbrž se snaží zasahovat i do sféry praktické politiky, včetně politiky zahraniční. Patrné to bylo například během funkčního období prezidenta Reagana. V této době mělo ve Spojených státech velký ohlas například sobení reverenda Jerryho Falwella, vůdce hnutí Morální většina (Moral Majority). Toto hnutí vedlo kampaň nejen proti interrupcím nebo právu pro homosexuály, ale například také za zvýšení výdajů na obranu.

Štěpní americký fundamentalismus se soustředil na několik témat, především na odmítání evoluční teorie a na boj proti umělému pletenství.²⁵ Podle průzkumů stále například polovina obyvatel Spojených států ví v tzv. kreacionismus (creationism), tedy teorii, podle které byl život stvořen Bohem tak, jak je to popsáno v Bibli. Současní kreacionisté se snaží opírat o švédské argumenty. Na veřejných schůzkách v Arkansasu, Louisianě a Texasu bylo zavedeno vyučování kreacionismu, ale federální soudy tato rozhodnutí na počátku 80. let 20. století prohlásily za neústavní.

Nejmilitantnější však fundamentalisté vystupují proti umělému pletenství, které bylo legalizováno americkým nejvyšším soudem v roce 1973 v kauze Roe versus Wadeová. Šetrné kliniky jsou dnes vysoce riziková pracoviště a jejich zaměstnanci jsou vystaveni výhrůžným telefonátům, pumovým útokům a fyzickému napadání. Od března 1993 do prosince 1994 bylo zastaveno pletenství pracovníků těchto klinik.²⁶

Problematiku protestantského fundamentalismu ve Spojených státech však nesmíme přeceňovat. Švédí se, třebaže evangelické fundamentalistické proudy mají v USA vliv na například 10 % voličů.²⁷ Protestantický fundamentalismus je nutné chápat v kontextu celkové religiózní situace v této zemi. Švéd USA je sice protestantismus stále silný, ale potomci anglikánů z Nové Anglie jsou dnes početně mnohonásobně slabší než katolíci, jejich početnost soustavně roste zejména vlivem příchodu imigrantů z Mexika

²⁵ RYBÁŘ KOVÁŘ, Jiřina. *Amerika v zrcadlech*. Praha: český spisovatel, 1995. ISBN 80-202-0571-3, str. 98

²⁶ RYBÁŘ KOVÁŘ, Jiřina. *Amerika v zrcadlech*. Praha: český spisovatel, 1995. ISBN 80-202-0571-3, str. 99

²⁷ POKORNÝ, Vratislav. BLAŠEK, Roman. TELCOVÁ, Jana. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5, str. 54

Ameriky.²⁸ Katolicismus zde tedy sílí a protestantské Protestanti si celkově ve Spojených státech zachovávají mírnou pévahu, avšak to jen díky barevným v ícím, p edev ím baptist m z ad Afroameri an .

2.3 ISLÁM

Islám v sou asnosti p edstavuje sv tové nábofenství, které mezi ostatními vyniká r stem po tu vyznava . Po et muslim v sou asné dob jifl p esáhl jednu miliardu, avšak podobn jako u k es anství zde zaznamenáváme n kolik základních sm r , v tomto p ípad tedy sunnitský a ítský a dále n kolik sekt a odnoffí. Zárove se jedná o t etí a historicky nejmlad í monoteistické nábofenství, které se vyvinulo v prost edí semitských spole ností kulturní oblasti Blízkého východu.

Dále musím zd raznit, fe islám bezpochyby p edstavuje nábofenství, kterému se na Západ dlouhodob dostává nejintenzivn j í mediální pozornosti. Nej ast ji se tak d je v souvislosti s politickými událostmi, s terorismem, s imigrací z islámských zemí do Evropy a s postavením feny v islámských spole nostech. Problematiku mediální pozornosti n kterých projev spojovaných s islámským sv tem jsem jifl áste n rozebral v rámci úvodu této práce.

2.3.1 STRU NÉ P EDSTAVENÍ ISLÁMU

Samotný výraz islám znamená odevzdání se do v le Boffí.²⁹ F. M. Denny tvrdí, fe islám je zapot ebí chápat jako flivoucí skute nost a jako ucelený zp sob flivota, v rámci kterého není in n rozdíl mezi nábofenskou a sv tskou sférou nebo mezi nábofenskými a sv tskými záleflitostmi lov ka. Za p í inu této skute nosti, která islám pon kud odli-uje od k es anství, musíme považovat fakt, fe islám p edstavuje tzv. nábofenství zákona. Tento pojem je zapot ebí vysv tlit tak, fe sv tské i nábofenské záleflitosti muslim spadají pod tzv. Boffí zákonodárství.

²⁸ MÜLLER, Zden k. *Svaté války a civiliza ní tolerance*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1355-5, str. 25

²⁹ DENNY, M. Frederick. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1993. ISBN 80-85190-69-9, str. 17

obou sfér flivota je v-ak zapot ebí zd raznit, fle mnohé
ských spo le ností, které jsou spojované s u ením islámu,
s ním ve skute nosti nemají nic spo le ného. Jedná se o staré a mnohdy i p edislámské
tradice, které jsou pouze dodate n s islámem spojovány.

Výrazný rozdíl mezi islámem a k es anstvím spo ívá z pravidla v tom, fle
muslimové nemají fládnou jednotící duchovní autoritu. Islám také není ízen
prost ednictvím podobné organizace, jakou p edstavuje nap . hierarchicky uspo ádaná
katolická církev.

Z toho d vodu kafdý dostate n kvalifikovaný muslim, který je vzd laný
v otázkách islámského práva a má pat i né znalosti náboflenské problematiky, se m fle
z pohledu islámu vyjad ovat k jednotlivým aspekt m kafdodenního flivota. Ke
správnému záv ru v ur itém problému p itom musí dojít studiem, komparací
a hodnocením r zných zdroj islámského práva a také s vyuflitím mnoha r zných
metod, které jsou p ípustné pro formulaci islámského právního postoje.³⁰

Kafdý takový muslim, který disponuje vý-e zmín nými studiem získanými
p edpoklady, je ozna ován jako álim (v mnoflném ísle ulamá), cofl lze pon kud
zjednodu-en p ekládat jako islámský duchovní nebo islámská právní autorita. Mezi
islámským duchovenstvem a islámskými právníky v-ak nemá smysl p íli- rozli-ovat,
protofle kafdý álim, který se na základ svých znalostí zabývá ur itým právním
problémem z islámského hlediska, je právník (faqíh).

Tento problém také pro pot eby mé práce není p íli- podstatný. Jako mnohem
závafln j-í se mi jeví z ejmá skute nost, fle k mnoha aktuálním otázkám sou asného
flivota, které p ed muslimy staví ekonomický, demografický, sociální a politický vývoj,
se islámské autority z d ív j-ích dob nemohly výslovn vyjád it. Proto na jednu a tutéfl
otázku nacházejí v sou asné dob r zní islám-tí právníci i duchovní, pokud se opírají
o historické autority, odli-né odpov di.

Obecn lze íci, fle problém sou asné interpretace tradí ních islámských autorit
p edstavuje jeden ze specifických aspekt opofl né modernizace islámských
spo le ností. Náboflenský fundamentalismus islámské provenience a jeho n kdy násilné
projevy pak p edstavují jednu z forem reakce na expanzi západního sv ta.

³⁰ KOU ILOVÁ, Iveta. MENDEL, Milo-a kol. *Cesta k prameni. Fatwy islámských u enc k otázkám
v-edního dne*. Praha: Orientální ústav Akademie v d eské republiky, 2003. ISBN 80-85425-53-X, str.
68

responduje s názorem L. Kropáka, který uvádí, že šíření postmoderního u muslimských fundamentalistů je řízeno i v doměním opeváňím cizím pvedu urujících prvků tohoto pveaflujícího, globalizujícího klimatu souasného svta a jeho hodnotových orientací.³¹

Domnívám se, že jádro problematiky islámského náboženského fundamentalismu skutečně spoívá v opožděné modernizaci islámských společností a navíc v modernizaci, která zde započala a pokračuje díky vlivu a příkladu západní civilizace. Tento faktor švnj-řhož pvedu jednotlivých aspektů modernizace pítom v rétorice fundamentalistů hraje významnou roli. Níže se pokusím toto tvrzení upesnit a podpořit je vhodnými argumenty.

Dále musím upozornit, že praktikující muslimové ve všech zemích na světě jsou jednotní v uznávání pti základních pilířů islámu. Avšak v souvislosti se svým rozíováním byl islám v jednotlivých regionech konfrontován s mnoha místními kulturními tradicemi, z nichž mnohé zůstaly součástí konkrétních společností i poté, co přestoupily k islámu.

šNapříklad islám je hlavním náboženstvím v zemích tak odlišných, jako jsou Jáva, Niger, Albánie, Uzbekistán, Egypt a Írán í.³² Tato skutečnost také podtrhuje správnost vnímání islámu jako civilizačního okruhu. Ztchto dvedší lze spolu s n kterými kulturními antropology a historiky konstatovat, že v rovině každodennosti sotva existuje islám jako takový, nýbrž existují spíše mnohé lokální šíslámy.³³

³¹ KROPÁK EK, Luboř. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 19

³² ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie. Píbuženství, národnostní p íslu-nost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6, str. 258

³³ KOU ILOVÁ, Iveta, MENDEL, Milořa kol. *Cesta k prameni. Fatwy islámských u enc k otázkám v-edního dne*. Praha: Orientální ústav Akademie v d ěské republiky, 2003. ISBN 80-85425-53-X, str. 46

KÉHO FUNADEMANTALISMU

Termín islámský fundamentalismus zavedl jako první do odborné literatury Anouar Abdel ó Malek, egyptský sociolog p sobící v Pa ífi, a to v roce 1964.

Abdel ó Malek tak u inil v souvislosti s rozli-ením základních my-lenkových proud v tehdej-ím islámském sv t a p itom spat oval protiklad mezi islámským fundamentalismem a liberálním modernismem. V 60. letech 20. století v-ak islám je-t nebyl na Západ vnímán jako domn lá hrozba. V samotném arabském sv t pak p evládala nacionalistická a socialistická rétorika, a proto Abdel ó Malek nep ikládal fundamentalismu negativní hodnotící znaménko. R zné muslimské spole nosti se tehdy také v t-inou nestav ly do opozice v i r znou rychlostí postupující sekularizaci v jednotlivých státech.

Ke zm n situace v-ak do-lo b hem 70. a 80. let 20. století v souvislosti se ztroskotáním dosavadní socialistické a nacionalistické politiky p edev-ím arabských, ale i dal-ích islámských zemí, jejichfl vlády nedokázaly splnit o ekávání ob an . Tehdy byl zaznamenán relativn výrazný nástup významu islámu jako d lefitého faktoru místní, regionální i sv tové politiky. G. Hole v této souvislosti zd raz uje, fle ší islámský fundamentalismus í p edstavuje bou liv vzniklou obranu proti západní nadvlád , kterou doprovázel mocný cizí vliv v oblasti civilizace, hospodá ství a duchovna.õ³⁴ Prvky modernizace p icházející ze Západu byly ur itými kruhy islámských spole ností vnímány jako vícemén násilný import cizích kulturních prvk .

Fundamentalisticky pojímaný a militantn propagovaný islám se stal alternativou p edchozím ideologiím. Ve sv t reálné politiky se aspekty tohoto vývoje stalo nap . zalofení Organizace islámské konference v roce 1969, p ijetí Koránu jako ústavy v Libyi v roce 1977 nebo vít zství islámské revoluce v Íránu v roce 1979 a jeho následná ostrá konfronta ní politika v i Spojeným stát m Americkým. Zejména vláda Ajatolláha Chomejního p edstavovala pro vývoj islámského a v politice realizovaného fundamentalismu výrazný impuls. Relativn ostrou islamizaci zahájily i n které autoritativní režimy, jako nap . režim Zijáula ó Haka v Pákistánu nebo Nimajrího v Súdánu. Odvetu z muslimské strany vyvolala i sov tská okupace Afghánistánu, která za ala v roce 1979.

³⁴ HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické ko eny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5, str. 23

0. a 80. let 20. století ší vstoupil do v-eobecného
v ta pojem islámského fundamentalismu jako ozna ení
reálné hrozby.³⁵ Na tomto míst je nutné zd raznit, že vnímání islámského
fundamentalismu jako hrozby bylo je-t umocn no adou krvavých událostí, jako
nap íklad atentáty, únosy letadel a rukojmí a dal-ími teroristickými iny, které se
odehrávaly na území arabských a islámských zemí, i kdyfl s politickým islámem n kdy
nemusely mít v bec nic společného.

V 90. letech 20. století vývoj v tomto sm ru dále pokračoval. Události jako
irácká okupace Kuvajtu a následná tzv. první válka v Zálivu byly provázeny zesílenou
islámskou rétorikou. Terorismus ze strany islamistických skupin zaffivalo Alffírsko
a v mnohem men-í mí e i Egypt. Nadále se profiloval islámský reffim v Súdánu.
V Izraeli své akce provád la hnutí Hamás a Hizballáh. Islám zapl oval ideologické
vakuum v n kterých zemích Spole enství nezávislých stát , které vzniklo po rozpadu
Sov tského svazu. L. Kropák v této souvislosti soudí, že ší po pádu komunismu
mnozí na Západ vidí novou nejv t-í hrozbu v militantním islámu.³⁶

2.3.3 KONTEXT ISLÁMSKÉHO FUNDAMENTALISMU

Na základ vý-e uvedených historických zku-eností mohu konstatovat, že pod
pojmem islámského fundamentalismu je zahrnována spousta událostí, jev a proces
z oblasti sociální, politické a náboffenské, které spolu nemusí vnit n nijak souviset,
natofl aby jejich protagonisté tvo ili n jakou jednotu. Samotný pojem islámský
fundamentalismus se pak v západním mediálním prost edí stal p edev-ím mediálním
stereotypem.

Tuto problematiku v-ak d kladn ji rozeberu afl v rámci kapitoly 3.1 Mediální
analýza obrazu náboffenského fundamentalismu. Souhlasím s Immanuelem
Wallersteinem a zd raz uji, že v prost edí islámských zemí se pojem islámský
fundamentalismus nepouffívá. šV islámských zemích se pro tato hnutí spí-e pouffívá
název šislamisté.³⁷

³⁵ KROPÁ EK, Lubo-. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vy-ehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 22

³⁶ KROPÁ EK, Lubo-. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vy-ehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str. 23

³⁷ WALLERSTEIN, Immanuel. *Úpadek americké moci. USA v chaotickém sv t*. Praha: Sociologické
nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-44-X, str. 95

obecné pojmy fundamentalismus a náboženský fundamentalismus. Abychom mohli objasnit prostřednictvím historického vývoje jevů, které označujeme, tak i pojem islámský náboženský fundamentalismus je nutné přiblížit prostřednictvím aktivit a smýšlení skupin, které jsou za islámsky fundamentalistické považovány. Jednu z nejvýraznějších takových skupin jistě představuje afghánské hnutí Tálibán. Tálibánský náboženský fundamentalismus se po dobu jeho vlády projevil mimo jiné těmito skutečnostmi:³⁸

- zákaz práce žen mimo domov a to i ve školství a zdravotnictví, zákaz vycházení z obydlí pro ženy bez rodinného mužského doprovodu;
- zákaz zakrývání vlasů, postavení tváře žen, přísné tělesné tresty za porušení, zákaz nošení dlouhých vlasů u mužů;
- zákaz holení u mužů;
- zákaz zobrazování a nošení křížů a dalších cizích náboženských symbolů, zákaz znázorňování živých bytostí, včetně zákazu dřevěných panenek a hraček v podobě zvířátek, likvidace předislámských soch v Afghánistánu;
- zákaz fotografování lidí.

Výše uvedený výčet není samozřejmě úplný. Autoři tohoto výčtu mohli na prvním místě uvést především zavedení islámského práva šaría. I tak je však zřejmé, že tálibánská podoba islámského fundamentalismu uvedená v afghánskou praxi nemá společným islámským učením nic společného. Můj názor potvrzují i slova I. Wallersteina, že šířící fundamentalistické skupiny vynalézají tradici vlády nanovo, a to s pomocí etnicky a národnostně závažnými odchylkami od skutečné víry a praxe minulosti.³⁹ Spíše se tedy v případě tálibánského režimu setkávám s extrémně zpátečnickou reakcí protagonistů tradiční společnosti na modernizační procesy.

V souvislosti s tím kolikrát naznačenou problematikou spojitosti mezi islámským náboženským fundamentalismem musím upozornit, že podle mínění Emmanuela Todda masové odbourávání negramotnosti a kontrola porodnosti v islámských zemích předznamenávají povzbudivou budoucnost. Společnost v nich, která v těchto státech dost možná právě vyžívá nad úroveň nedostatečného rozvoje. Pokrok však není a nikdy nebyl lineární a bez zvrátí. Pokrok, který tradiční společnosti vytrhuje z negramotnosti

³⁸ POKORNÝ, Vratislav. BLAŽEK, Roman. TELCOVÁ, Jana. *Nebezpečí sekt. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5, str. 57 a 58*

³⁹ WALLERSTEIN, Immanuel. *Úpadek americké moci. USA v chaotickém světě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-44-X, str. 96*

fungování, s sebou přináší i dezorientaci, jejími příznaky jsou vodní
krize.

Postupný vývoj k moderní společnosti a modernímu myšlení je často provázen výbuchy ideologického násilí a zde právě podle Todda musíme hledat kořeny terorismu. Šíření krize a masová vražda není, je-li nám média neúnavně ukazují, nejsou ve vědomí lidí jen jednoduché regresivní jevy, ale přechodnými poruchami spojenými s modernizačním procesem samotným.⁴⁰

Z podstatného postupu E. Todda vyplývá, že terorismus, jakožto extrémní projev islámského fundamentalismu, představuje pouze přechodný jev spojený s modernizací a že tudíž není vážným ohrožením pro světový mír a pro západní civilizaci. V této souvislosti musím zásadně zdůraznit, že vlny terorismu šdomácího povodu zafíla Evropa především ve druhé polovině 19. století, kdy byl spojován zejména s anarchismem, a Rusko je to v prvních desetiletích 20. století. Dále Todd zpochybňuje mediální reflexi reality, kterou se budou vyvíjet.

Nebezpečí, které pro svět představuje terorismus nechci v žádném případě zlehčovat. Mé mínění, že terorismus spojený s islámským fundamentalismem nepředstavuje zásadní ohrožení Západu, mohou být podpořeny tvrzením arabisty Zdenka Müllera. Podle něj představuje neuvážená západní reakce na islámský fundamentalismus téměř stejné nebezpečí jako terorismus sám. Šmoudí si uvědomit léčku, kterou jim islámští fanatici připravili: právě náboženská válka a civilizace stětností je to, co chtějí teroristé vnést do světa.⁴¹

Cíle islamistických teroristů však nespoléhají na Západ. Spojené státy a Evropu není možné destabilizovat prostřednictvím ojedinělých násilných aktů, byť jakkoli brutálních a krvavých. Skutečný cíl islámských fundamentalistů spočívá v samotných islámských zemích. Jejich obyvatelstvo fundamentalisté chtějí izolovat od vlivu modernizace, a to prostřednictvím aplikace své rigidní představy islámu do sociální i politické praxe.

Pokorný, Blafek a Telcová se v souvislosti s výzkumem fundamentalismu pokoušejí aplikovat poznatky o vnitřních mechanismech fungování sekt na teroristickou

⁴⁰ TODD, Emmanuel. Po impériu. Esej o rozpadu amerického systému. Brno: Computer Press, a.s., 2004. ISBN 80-251-0495-8, str. 38, 39

⁴¹ MÜLLER, Zdeněk. *Svaté války a civilizační tolerance*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1355-5, str. 43

í skupinu, která bývá spojována s islámským
kt spoívají zejména v těchto aspektech:⁴²

- autoritativní: vedení charismatickým v čem, část muslimů Bin Ládina adoruje;
- opozice a výlučnost: pro skupinu je charakteristické majetnictví pravdy, opouští ním skupiny jednotlivci ohrožují vlastní spásu a stává se zrádcem;
- nepřesnosti a důraz na sankce: Korán a islám jsou zneužívány k potlačování lidských práv a k ospravedlnění teroru;
- pocit pronásledování: skupina musí být jednotná v jediném ohrožením z vnějšku světa, každá kritika i nesouhlas jsou vnímány jako zrada.

Opět tedy mohu konstatovat, že terorismus, když se odvolává na náboženství, s jeho pravou podstatou nemá nic společného. Pouze náboženství zneužívá, což se nejvíce projevuje v rétorice fundamentalistických skupin.

Tuto podkapitulu jistě mohu uzavřít konstatováním, že šíření islámský fundamentalismus je verzí moderní reality světa a hlubokou krajností islámu, s níž by neměl být neuvěřitelně ztotožňován.⁴³ Pokud tato slova platí pro islámský fundamentalismus, pak je to výrazněji platí pro terorismus páchaný islamistickými skupinami.

2.4 SIKHISMUS

Pokud za náboženství v pravém slova smyslu nebudu považovat baháismus, pak nejmladším náboženstvím světa je právě sikhismus, který se zrodil před pětistí lety v Pádžábu (Pentáda), dnes rozděleném mezi Indii a Pákistán. I přes to, že u sikhismu nejde o klasický náboženský fundamentalismus, musím konstatovat, že právě situace sikhů k nim mohla vést.

V rámci této podkapitoly se dále nebudu zabývat jednotlivými aspekty tohoto bezesporu pozoruhodného náboženství, nýbrž je a jeho vyznavače budu zkoumat v souvislosti s problematikou fundamentalismu. Zdárním jen, že podle povodního uení deseti guru je sikhismus velmi tolerantním náboženstvím, a to jak po stránce religioznní, tak i po stránce etnické, sociální a genderové.

⁴² POKORNÝ, Vratislav. BLAŠEK, Roman. TELCOVÁ, Jana. *Nebezpečí sekt.* Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5, str. 58

⁴³ KROPÁEK, Luboř. *Islámský fundamentalismus.* Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7, str.19

ní sikhismus n kdy spojován s fundamentalismem nebo
? Ko eny této spojitosti spo ívají v situaci po druhé
sv tově válce, kdy v souvislosti s dekolonizací Britové opustili Indii, kde vznikly dva
samostatné státy ó Indie a Pákistán. V d sledku rozd lení hranic podle nábofenského
klí e se p iblifn 2 500 000 sikh ocitnulo v muslimském Pákistánu, kde se stali
nevládnoucími ob any.

Museli proto opustit své p vodní domovy i své p vodní centrum v Láhauru
a usadit se v mén atraktivních ástech severozápadní Indie. Dnes zde tvo í v t-inu
obyvatel svazového státu Pa dfláb. V samotné Indii pak sikhové ztratili své zvýhodn né
postavení, kterému se t íli za britské vlády, jifl podporovali. Vlára samostatné Indie na
sikhly nebrala p íli-mnoho ohled . Velice se jich nap . dotkla skute nost, fle p vodní
indická ústava jako oficiální náboflenství uznávala hinduismus, k es anství a islám,
nikoli v-ak sikhismus.

Nespokojenost s vyst hováním z Pákistánu a s poklesem významu jejich
politického postavení pak u sikh vyvolala hnutí za separátní stát, tzv. Chálistán, které
se ve svých d sledcích stalo p í inou nap tí mezi sikhskými separatisty a indickou
vládou. Separatisté pofladovali samostatný sikhský stát v Pa dflábu, kterého se v-ak
Indie pro jeho zásadní strategický význam necht la vzdát. Proti sikh m v-ak bylo
zam eno i mín ní v t-iny indické populace. Zde v-ak byla p í inou jejich relativní
ekonomická a sociální úsp -nost. V této souvislosti je mofno u init paralelu se vztahem
evropských k es anských spole ností v í relativn úsp -ným flid m.

Nap tí mezi vládou a sikhly vyvrcholilo v 80. letech 20. století. Vlára omezila
samosprávu Pa dflábu a protiprávn uv znila tisíce sikh . V roce 1984 po etná skupina
separatist obsadila Zlatý chrám v Amrítaru, centrum sikhského náboflenství. Indická
armáda na chrámový komplex zaúto ila, p í emfl jej váfln po-kodila a zabila p ítom
vedle separatist na tisíc civilních osob. Tato událost pak na dlouhou dobu po-kodila
vztahy mezi sikhly a indickou vládou. Nedlouho po událostech v Amrítaru byla dv ma
sikhly, leny své t lesné stráfle, zavrafd na indická premiérka Indíra Gándhiová. Rádflív
Gándhí, její syn a nástupce na postu indického premiéra, situaci pon kud uklidnil, na
konci 80. let 20. století v-ak znovu propuklo násilí mezi militantními separatisty
a vládními jednotkami.

nit, že i mezi sikhy samotnými je tento konflikt vnímán
nikoli jako náboženský.⁴⁴ Pokud se tedy o nich hovoří jako
o militantní skupině, je nutné upozornovat, že ona bojovnost i extremismus je skutečně
rázu politického, že se jedná o separatismus. Navíc extrémní separatisté tvoří pouze
menšinu sikhů. Sikhové se ve svých pořadacích neodvolávají na náboženské učení,
naopak jsou si v domě své tolerance. Sikhové také ve své vztáhnou chápou, že indický
stát pro ně představuje optimální prostředí pro rozvoj. O tom, jak využívají tuto
možnost, svědčí nejlépe ta skutečnost, že současný indický premiér Manmóhan Singh,
povšimneme si charakteristického příjmení, je sikh.

V kapitole o novém islámu jsem konstatoval význam faktoru opožděné
modernizace islámských společností a v souvislosti s tím jsem vyslovil mínění, že
náboženský fundamentalismus islámské proveniencí a jeho někdy násilné projevy
představují jedny z forem reakce na proces modernizace. Každá náboženská tradice
přijde dříve či později do kontaktu s požadavky moderního života.⁴⁵ Jak je tomu
v případě sikhismu?

Již výše jsem zmínil aspekt sikhské etiky. Poctivá práce, vpaďbá-tin kirat
karní, patří podle této etiky k dobrým skutkům, kterými si lze zasloužit lepší budoucí
život. Lenost nebo život na úkor druhých jsou pro sikhy nepřijatelné. V této souvislosti
mohu učinit paralelu s významem práce v rámci protestantské etiky, ve které Max
Weber spatřoval jeden z kořenů kapitalismu a modernizace evropské společnosti.
Ekonomická a sociální úspěšnost sikhů mnohdy opravuje k mínění, že v rámci indické
společnosti zvládli modernizační procesy relativně dobře. Proto politické požadavky,
které zaznívají z jejich komunity, nejsou zabarvovány nábožensky. Tomu by ostatně
odporoval i tolerantní charakter sikhismu.

Tuto podkapitulu tedy mohu uzavřít konstatováním, že v případě extrémních i
militantních projevů sikhů máme co do činění se separatismem a extremismem
politickým, nikoli s náboženským fundamentalismem.

⁴⁴ KAUR SINGH, Nikky ó Guninder. *Sionismus*. Praha: nakladatelství lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-189-1, str. 16

⁴⁵ KAUR SINGH, Nikky ó Guninder. *Sionismus*. Praha: nakladatelství lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-189-1, str. 108

HO ZNEUFI TÍ JAPONSKÝM FA TISMEM

Jako další p íklad zneuffití nábofenského p esv d ení k násilným cíl m chci uvést -intoismus. V p ípad fundamentalismu v Japonsku se hovo í bu o fa-ismu nebo o japonismu a nebo také o zneuffití -intoismu. Tato terminologie a chápání t chto jev p sobí n kdy pon kud nep ehledn . I v p ípad Japonska v-ak shledávám kritiku západního liberalismu a demokracie. šJapanismus í tvrdil, fe p í inou krizových jev v japonské spole nosti je nekritické p ejímání západního liberalismu a materialismu a fe je t eba krizi vy e-ít návratem k tradi ním japonským princip m.⁴⁶ Z t chto princip bylo vypreparováno sebeob tování, disciplína, st ízlivost, nad azení spole ného cíle jedinci, uctívání v d fho principu a víra v nad azenost instinktu nad rozumem. Jedná se tedy o charakteristicky fundamentalistickou rétoriku.

V roce 1942 následn po útoku japonského letectva na Pearl Harbor vypracovala skupina japonských filosof v Kjótu projekt japonské cesty p ekonání problém moderní spole nosti. M lo se jednat o jakýsi o istný proces, který tvo il sm s nacionalismu a nativismu, vycházejícího z tradic zenového buddhismu a -intoismu. Japonci byli v souvislosti s tímto projektem chápáni jako historická rasa, která má bofský p vod a jejíf posvátný úkol spo íval ve vedení v-ech Asiat proti Západu afl do období Velké harmonie.⁴⁷

Jako dokument, který vysv tloval japonskou víru v bofskost vlastního národa, byly v roce 1937 vydány Hlavní principy národní politiky neboli Kokutai no Hongi. V rámci tohoto dokumentu bylo zd raz ováno, fe Japonci jsou odli-ní od ob an západních zemí, protofe kontinuita vládnoucího rodu nebyla nikdy v historii p eru-ena. Osoba císa e pro Japonce p edstavovala zdroj v-ech fivotních aktivit a dokonce fivot samotných.⁴⁸

Na záv r podkapitoly o -intoismu mohu konstatovat, fe v tomto p ípad jsem se nesetkal p ímo s p ípadem nábofenského fundamentalismu, nýbrfí spí-e s p ípadem zneuffití nábofenství v rámci nacionalistického a fa-istického státního a ideologického systému. Op t v-ak potvrzují, fe i tentokrát se jednalo o specifickou reakci ur ité spole nosti na modernizaci, chápanou jako ohroflující a p icházející ze západního sv ta.

⁴⁶ VASILJEVOVÁ, Zde ka. *D jiny Japonska*. Praha: Svoboda, 1986, str. 424 ó 425

⁴⁷ BURUMA, Ian. MARGALIT, Avishai. *Okcidentalismus. Západ o ima nep átel*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-762-8, str. 54

⁴⁸ BURUMA, Ian. MARGALIT, Avishai. *Okcidentalismus. Západ o ima nep átel*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-762-8, str. 87

BRANÝCH TEXTŮ A PROHLÁŠENÍ

V rámci praktické části této práce se pokusím testovat výzkumnou hypotézu, vyslovenou již v úvodu této práce, a to že média mohou výrazně zasahovat do myšlení společnosti i jednotlivců a (de)formovat v nich takové zpusoby a prvky myšlení, které je svedou na určitě náboženské myšlení, které ve svém konečném důsledku může ohrožovat ostatní členy společnosti.

K tomu využiji analýzu vybraných textů a prohlášení. Bude se jednat o projev bývalého českého prezidenta Václava Havla, názor politologa Jiřího Pehe, studijní text vydaný v rámci projektu Varianty odlovka v tísni, společnosti pí T, o.p.s. a konečně o názor profesora Freda Hallidaye, svétově významného politologa a odborníka na islám a Blízký Východ.

3.1 MEDIÁLNÍ ANALÝZA OBRAZU NÁBOŽENSKÉHO FUNDAMENTALIZMU

Domnívám se, že : - náboženský fundamentalismus vzniká, jako reakce na pocit ohrožení

- média mohou náboženský fundamentalismus prohlubovat
- média mohou náboženský fundamentalismus šířit
- prostřednictvím médií je možno:
 - a) seznamovat veřejnost s problematikou a tím poskytnout preventivní uvědomění společnosti
 - b) vyvolávat ve společnosti fobické nálady

K těmto závěrům jsem došel během zpracování své práce a tyto výsledky chci ještě podpořit analýzou vybraných textů a prohlášení.

3.2 PROJEV VÁCLAVA HAVLA

Václav Havel ve svém pravidelném novoročním projevu, ve kterém se v novém období problematice obnovy a budování rozvinuté a otevřené společnosti v české republice, v roce 1994 mimo jiné pronesl:

Šlo o občanskou společnost je ovšem o charakteru státu. Domnívám se, že český národ úspěšně vyrostl z plenek svého novodobého národního probuzení a dozrál k poznání, že jeho cílem není být jediným a hlavním smyslem jeho existence. K svému národu se přirozeně hlásíme. Stejně se ale hlásíme i k jiným rovinám své existence: ke své rodině, své církvi, své obci, svému povolání.

Myslím, že většina z nás dnes úspěšně chápe, že vládná z těchto existencí, aby k tomu byla na rozdíl od jiných disponována sebeděle, neměla být povýšena nad jiné a proměněna v jakýsi určující smysl státní existence. Kam ať vede idea etnického státu, poznala Evropa za druhé světové války a v jiné podobě to dnes s bezmocnou hrůzou sleduje v bývalé Jugoslávii. Kam ať vede idea státu ideologicky utvářeného, poznali v éře komunismu. V co ať má vést idea státu přísně religiozního, vidíme dnes v projevech fundamentalismu, prodávajícího se k moci v některých islámských zemích. Ideologie, která zakládá stát jen a jen na tom, čím se jedni liší od jiných, a tedy na tom, co lidi rozděluje, vředy vede k násilí.⁴⁹

Je tedy zřejmé, že Václav Havel se neovracel problematice islámského fundamentalismu osamocen, nýbrž v kontextu různých ohrožení pro otevřenou občanskou společnost. Je podstatné, že Václav Havel chápe fundamentalismus pouze jako jedno z úskalí nebezpečí.

⁴⁹ HAVEL, Václav. *Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla*. (online) Praha, 1. ledna 1994. Dostupné z WWW: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/1994/0101.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

3.3 NÁZOR JI Í PEHE

Politolog Ji í Pehe v listopadu roku 2009 zve ejnil: ší administrativa George W. Bushe se sice pokusila o zvrát v podob neokonzervativní doktríny o vývozu demokracie silou, ale celý projekt skon il fiaskem. áste n se tak paradoxn stalo i proto, že Bushova vláda ud lala de facto historický krok zp t a uchýlila se v boji s islámským fundamentalismem k fundamentalismu vlastnímu. Výsledkem je akcelerující p eskupování sil v mezinárodním kontextu, což bude z ejm znamenat i brzký ústup Spojených stát z pozice sv tového hegemonu, do níž se na as dostaly po pádu sovs tského impéria ...⁵⁰

Názor Ji ího Pehe vhodn dopl uje vý-e uvedený názor Václava Havla. Pehe poukazuje na nebezpe í, které vyplývá z neuváženě nebo p ehnaně reakce západní spole nosti na islámský fundamentalismus. Nikdo jist nepolemizuje s nutností bojovat proti násilným projev m náboženského fundamentalismu, které ohrožují bezpe nost obyvatelstva ur itých zemí. Musím v-ak zd raznit, že bojovat, tedy bojovat vojenskými prost edky, je zapot ebí pouze proti on m zmín ným násilným projev m fundamentalismu.

Samotnému fundamentalismu je nutno elit prost ednictvím nabídky pozitivních demokratických alternativ a také odstra ováním ekonomických a sociálních ne-var . Které tvo í podhoubí, z n jíl m že náboženský fundamentalismus vyr stat. B hem boje proti násilným projev m ur itého fundamentalismu je v-ak zapot ebí vyvarovat se nebezpe í sklouznutí k fundamentalismu vlastnímu, p esn jak to nazna il politolog Ji í Pehe.

⁵⁰ PEHE, Ji í. *Po pádu (fležné opony): V roce 1989 za ala i jiná revoluce neft ta na-e.* (online) Politický zápisník, 26. 11. 2009. Dostupné z WWW: <http://www.pehe.cz/zapisnik/po-padu-zelezne-opony-v-roce-1989-zacala-i-jina-revoluce-nez-ta-nase>. Citováno dne 14. 02. 2010.

T, o.p.s.

V souvislosti s vý-e nazna enou d lefitostí nabídky pozitivních demokratických alternativ v boji proti nábofenskému fundamentalismu, musím vyzdvihnout význam výchovy a vzd lávání dospívající generace. Tato výchova a vzd lávání by m ly být nesený a realizovány v duchu tolerance a interkulturního porozum ní. Významnou roli na poli výchovy a vzd lávání v-ak v moderních spole nostech nehraje pouze vzd lávací systém, nýbrf i mediální sféra.

lov k v tísni, spole nost p i T, o.p.s. v rámci projektu Varianty vydala text doporu ený pro interkulturní vzd lávání nejen ve st edo-kolském prost edí. Práci Interkulturní vzd lávání I. P íru ka nejen pro st edo-kolské pedagogy považují za velice zda ilý po in, který problematiku islámského fundamentalismu pojímá racionálním zp sobem. V rámci tohoto textu se uvádí:

ší sou asní fundamentalisté, a k es an-tí, judaisti tí nebo islám-tí, neusilují ani tak o návrat ke ko en m své víry, spí-e se snaží vnutit sv tu jeden její ú elový a zpolitizovaný výklad. Islámský fundamentalismus vznikl í ve dvacátých letech minulého století v Egypt jako reakce na import západních technologií, hodnot, idejí a v neposlední ad politické moci do islámských kolonií Velké Británie í Kafldý fanatismus si vytvá í erno ó bílou podobu sv ta, pot ebuje neproblematické rozli-ení Dobra a Zla. Do protikladu v-emu západnímu í je ú elov postaveno celé islámské nábofenství. Sv t m fle být v pojetí islámských fundamentalist spasen pouze roz-í ením islámu a pro napln ní této spásy je mofné vyuffít jakýchkoliv prost edk í ō⁵¹

Práv uvedený text koresponduje se záv ry, ke kterým jsem do-el v rámci této práce. P edev-ím není problematika nábofenského fundamentalismu zuffována pouze na fundamentalismus islámský. Dále je zd razn no, fle fundamentalist m nejde o návrat k n jaké ísté nebo p vodní ví e, nýbrf fle nábofenství je pouze p edm tem zneuffívání k politickým cíl m. A kone n je v uvedeném textu akcentována problematika zjednodu-eného vid ní sv ta.

⁵¹ BURYÁNEK, Jan a kol. *Interkulturní vzd lávání I. P íru ka nejen pro st edo-kolské pedagogy.* (online) Praha: lov k v tísni, spole nost p i T, o.p.s., 2002. Dostupné z WWW: <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/04/10.pdf>. Citováno dne 13. 02. 2010, str. 526

tí aktivisté v t-inou pocházejí z oblastí zasařených
mi tlaky, které naru-ují tradi ní flivotní mechanismy,
p ípadn vrhají íroké vrstvy muslimského obyvatelstva do bíd. Teroristé jsou asto
vzd laní, ale vzd laní jim nezaji-uje flivotní realizaci. V í, fle za v-echny jejich
problémy m fle euroatlantická civilizace, a poci ují morální p evahu nad bezboflným
Západem. V í, fle za násilný in ve jménu islámu, p i n mfl zahynou, budou v nebi
odm n ni hojností jídla, pití a sexuálních pofitk í

Potvrzení svého radikalismu hledají a nalézají v Koránu. Korán v-ak stejn tak
jako kaflký text umofl uje írokou -kálu interpretací a jeden jeho radikální výklad
nem fle být zam ován za islám jako takový. I v k es anské tradici existuje ada
výklad Bible í V Koránu lze nalézt dostatek d kazu pro tvrzení, fle islám má být
-í en ohn m a me em, stejn jako pro tvrzení, fle pravý muslim má být tolerantní
a zavrhovat násilí ...⁵²

I tato ukázka textu práce Interkulturní vzd lávání I. P íru ka nejen pro
st edo-kolské pedagogy v mnohém koresponduje s my-lenkou pochopení náboflenského
fundamentalismu, jakofto specifické reakce na modernizaci spole nosti. A znovu je zde
zd razn no ú elové zneufití Koránu pro politické zám ry fundamentalist . Tento záv r
lze pochopiteln vztáhnout i na dal-í p íklady náboflenského fundamentalismu.

ší Západní publicisté, kte í propagují sv dnou a zjednodu-ující teorii št etu
civilizací, v podstat podléhají mystifikaci fundamentalist . Mystifikaci, fle extrémní
radikálové zastupují v-echny muslimské v ící, homogenní a jednomyslný islámský
sv t. Ztotofl ovat fundamentalismus s islámem je í omyl í Terorismus nevyhází
z náboflenství, ale z frustrace a agresivity vyvolané ur itou politickou, hospodá skou
a sociální konstelací.

P íklady flen v ele islámských stát , demokratických voleb a náboflenské
tolerance jasn dokazují, fle za výst elky politických extremist nelze pau-áln vinit
islámské náboflenství, v-echny muslimy a v-echny islámské státy. P ijmutím
erno ó bílého vid ní sv ta, v n mfl na jedné stran stojí demokratický, humanistický
Západ a na druhé stran zpáte nický, teokratický a autoritativní islám, m fle p isp t

⁵² BURYÁNEK, Jan a kol. *Interkulturní vzd lávání I. P íru ka nejen pro st edo-kolské pedagogy.*
(online) Praha: lov k v tísni, spole nost p i T, o.p.s., 2002. Dostupné z WWW:
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/04/10.pdf>. Citováno dne 13. 02. 2010, str. 526 6
527

m dosud nijak nesympatizujících s islámskými radikály
ápadu vid t odv kého a nesmi itelného nep ítele ...⁵³

Tuto ukázku textu považuji za zásadní a důležitou. Jasně ukazuje, že nebezpečí
fundamentalismu nevyplývá pouze z něj samotného, nýbrž také z jeho mediální
prezentace. Pokud je tato prezentace povrchní, není realizována skutečně vzdělávacími
a kriticky uvažujícími odborníky, pokud je jejím primárním cílem vyvolávat senzací,
má-li interkulturnímu porozumění ukodit vytvářením stereotypních a nesprávných
představ o jiných kulturách, v důsledku čehož pak má být posilována netolerance.

Chceme-li mír v islámské části světa, je v našem zájmu podporovat takové
výklady islámu, jež neodporují naší morálce, jež jsou otevřeny interkulturnímu dialogu
a společnému konstruktivnímu řešení problémů globalizovaného světa.⁵⁴

Tento citát pouze doplním konstatováním, že ve všech náboženských
a duchovních i religiózních proudech jsou aspoň nalézány jakéhosi společného
jmenovatele, jímž je lidskost, tolerance a pokora.

Tento společný jmenovatel nijak neodporuje konceptu lidských práv, který se
zrodil v prostředí západní civilizace v průběhu modernizace společnosti a nalezneme
pro něj oporu v různých náboženských textech. Záleželo tedy na konkrétních lidech,
s jakým cílem k náboženským textům přistupují a na jakou otázku v nich hledají
odpovědi.

Výše uvedený a komentovaný text, pocházející z práce *Interkulturní vzdělávání I. Příručka nejen pro středněškolské pedagogy*, považuji za vynikající příklad
vyváženého, racionálního a zásadního informování o problematice náboženského
fundamentalismu. Tato skutečnost je o to více potěšující, když si uvědomím, že se jedná
o text, který má sloužit a pomáhat při výchově a vzdělávání dospívající generace, tedy
generace, jež se s problematikou náboženského fundamentalismu bude muset reálně
potýkat.

⁵³ BURYÁNEK, Jan a kol. *Interkulturní vzdělávání I. Příručka nejen pro středněškolské pedagogy*.
(online) Praha: Alouk v tísni, společnost pro integraci, o.p.s., 2002. Dostupné z WWW:
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/04/10.pdf>. Citováno dne 13. 02. 2010, str. 527

⁵⁴ BURYÁNEK, Jan a kol. *Interkulturní vzdělávání I. Příručka nejen pro středněškolské pedagogy*.
(online) Praha: Alouk v tísni, společnost pro integraci, o.p.s., 2002. Dostupné z WWW:
<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/04/10.pdf>. Citováno dne 13. 02. 2010, str. 527

Na záv r této kapitoly uvádím shrnutí rozhovoru s profesorem Fredem Hallidayem, významným mezinárodním politologem a odborníkem na Blízký Východ, který byl uveden v elektronické verzi periodika Britské listy. Profesor Halliday je znám jako autor knihy *Two Hours that Shook the World* (Dv hodiny, které ot ásly sv tem), napsané v reakci na události z 11. zá í 2001. Jedná se o práci, která dokazuje, že v t-ina reakcí sd lovacích prost edk na problematiku islámského fundamentalismu je zaloflena na naprosté nev domosti ohledn podstaty v ci. F. Halliday ve zmín ném rozhovoru doslova hovo il o své iritovanosti z oné nev domosti.

Šano, moje iritovanost je dvojí í zaprvé m iritují pisatelé komentá v tisku. Proti noviná m obecn p íli–mnoho nenamítám. Jist , existuje celá ada zpráv, které se dostaly do tisku b hem této afghánské války jen áste n . Nap íklad velmi zajímavou informací, kterou nikdo po ádn neprozkoumal a po ádn o ní nic nenapsal, bylo to, že kdyfl Ameri ané poprvé vstoupili do Afghánistánu na jihu zem , p ístáli tam na leti-ti uprost ed pou-t . Jak je mofné, že tam bylo uprost ed pou-t leti-t ?

Odpov dí je to, že to bylo leti-t , které pravideln pouffival jeden vládce ze zem u Perského zálivu, ze zem , kterou Západ chrání p ed Saddámem Husajnem, k pa-ováni drog z Afghánistánu, jimifl pak usmrcoval mladé lidi na ulicích západní Evropy. Nikdo o téhle v ci nic nenapsal. A existuje celá ada takovýchto zajímavých informací, a mnohé z nich se do médií v bec nedostaly ...⁵⁵

Profesor Halliday zde ve zhu-t né form reflektuje kritiku médií, kterou jsem se podrobn ji zabýval v rámci p íslu-né kapitoly této práce. Dále nám nazna uje, že skute nost je ve v t-in p ípad mnohem slofít j-í, nefl jak nám ji prezentují média. Mediální podoba reality je tedy v nejlep-ím p ípad zjednodu-ením reality samé. V hor-ím p ípad se m že jednat o deformace.

Profesor Halliday dále na adresu médií a jejich informování o sv t islámu uvádí: ší Av-ak co m opravdu vadí, jsou fivaníci auto i komentá . Devadesát procent autor - komentátor v britském tisku jen tak pí-e, co je zrovna napadne. A na pár estných výjimek tito lidé ne tou knihy. Nikam necestují. V fládném p ípad nikoliv

⁵⁵ HALLIDAY, Fred. *Islámský fundamentalismus není tradi ní nábofenství*. (online) Britské listy, 14. 02. 2002. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/2002/2/15/art9897.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

sova nebo do Severního Irsku, kde by se zeptali lidí, co se
fládné originální myšlenky. Píší poád jen o tom, co se
přihodilo Západu, nebo co udělal Západ – patrně. Věc to není o tom, co se děje v těchto
jiných zemích.

V této své nové knize mám tři kapitoly, v nichž vyzývám tená: podívejme se
do Kuvajtu, do Íránu a do Saúdské Arábie a budeme tam mluvit s lidmi. Mám tam
hodně diskusí. A když se do těchto zemí vydáte, uvědomíte si, zaprvé: neexistuje žádný
jediný a jednotný islám. Existuje množství nejrozličnějších názorů na islám v moderním
světě. A většina toho, co lidé v těchto zemích dělají, od doby, kdy ráno vstanou a vezou
dítě do školy, podnikají, atd. o jejich každodenní život nemá vůbec nic společného
s náboženstvím...⁵⁶

Výtku F. Hallidaye, která je směřována k médiím a k nedostatečné
informovanosti a vzdělání samotných fundamentalistů, lze vztáhnout na celou společnost
západních zemí. (V otázce informovanosti obyvatel islámských zemí o naší západní
společnosti to pochopitelně platí také.) Nedostatečná míra informovanosti nám celkově
znemožňuje docházet k opodstatněným závěrům a tudíž i zaujímat adekvátní rozhodnutí
v otázce reakce naší společnosti na náboženský fundamentalismus a jeho případné
násilné projevy.

Fred Halliday pokračuje: Ší'a a z druhé strany, lidé v těchto zemích (v islámských
zemích – pozn. aut.) dobověví o fundamentalistických organizacích. V důsledku jsou to
politické organizace, které mají vlastní agendu. Jsou to organizace, které chtějí uchvátit
moc a udržet si ji silou. A to nemluvíme jen o bin Ladinovi, který útočí na Západ.
Hlavním terčem útoků bin Ladina jsou svetské elity a státy na Blízkém východě. Bin
Ladin a jeho stoupenci, fundamentalisté, tam usmrcují lidi už dlouho. Je nutno v důsledku
začít vycházet z toho regionu i

í výraz fundamentalismus nyní znamená politické hnutí, které vyvolává
náboženství jako svého programu. Není to jen to, že by se lidé chtěli vrátit
k náboženským textům. Jsou to celá politická a náboženská hnutí. A tato hnutí chtějí
prostě získat moc a udržet si moc. A jsou ochotni k tomu užívat násilí. To mají ráda
fundamentalistická hnutí společného: hinduismus, křesťanství, muslimové a hinduové. Chtějí se
zmocnit moderního státu a vyvolávat ho. Bin Ladin by se rád zmocnil saúdskoarabského

⁵⁶ HALLIDAY, Fred. *Islámský fundamentalismus není tradiční náboženství*. (online) Britské listy, 14. 02. 2002. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/2002/2/15/art9897.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

organizace. říkat, že fundamentalismus je hnutím minulosti, narušují minulosti, tradice, pro moderní úkoly. Vybírají si z tradice jen to, co chtějí.⁵⁷

Na tomto místě Halliday zásadně správně zdrazuje politickou motivaci jakýchkoli náboženských fundamentalistů. A také nám ukazuje, že obyvatelé islámských zemí s výskytem fundamentalismu jsou o této problematice zpraveni. Rovněž zdrazuje, že cíle fundamentalistů se nenacházejí v západním světě.

Šířící Proti Americe existuje kulturní nepřátelství, a v Británii ho zastává pravice i levice. Často je toto nepřátelství založeno na neznalosti Spojených států. Je pozoruhodné, jak málo lidí Ameriku skutečně studuje. Právem protestujeme proti pedsudkům v islámském světě, ale málokdy se lidé staví proti pedsudkům, které lidé vznášejí proti Americe...⁵⁸

Zde Halliday reflektuje příčinou a mnohdy neoprávněnou kritičnost evropských médií a intelektuálních kruhů v Spojených státech.

Závěrem této kapitoly bych chtěl zdraznit, že mediální vliv v oblasti náboženského fundamentalismu nespoívá v tom, že by snad média prostřednictvím svého informování svádla jednotlivé příslušníky společnosti k náboženskému fundamentalismu, ale mohou výrazně ovlivnit jeho eskalaci a zároveň utváří společný názor na jeho reflexi.

⁵⁷ HALLIDAY, Fred. *Islámský fundamentalismus není tradiční náboženství*. (online) Britské listy, 14. 02. 2002. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/2002/2/15/art9897.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

⁵⁸ HALLIDAY, Fred. *Islámský fundamentalismus není tradiční náboženství*. (online) Britské listy, 14. 02. 2002. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/2002/2/15/art9897.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

Nábofenský fundamentalismus představuje specifickou reakci určitých jednotlivců a skupin na komplexní probíhající procesy modernizace společnosti. Z tohoto vztahu vzemeli na přelomu 19. a 20. století fundamentalismus křesťanský a totéž platí i pro fundamentalismus islámský, kterému se v současnosti dostává zdaleka nejvíce mediální pozornosti. Mnohokrát jsem v rámci této práce konstatoval, že určitý nábofenský systém nelze jen odpovědným za fundamentalistické projevy jeho vyznavačů a to zvláště tehdy, jsou-li tyto projevy násilné. Cíle fundamentalistů nespolívají v oblasti nábofenské, nýbrž v oblasti sociální a zejména v oblasti politické a mocenské.

Skutečnost, že nábofenský fundamentalismus se v současnosti relativně často vyskytuje v islámském světě a že část jím je na Západě nově získaná mediální pozornost, je důsledkem nejen opožděné modernizace islámských společností, ale i toho, že tato modernizace probíhá současně s globalizačními procesy, silnými demografickými a environmentálními tlaky a za konkurence jiných modernizovaných evropských a severoamerických, případně některých dalších společností a tudíž v mnohem složitějších a obtížnějších podmínkách.

Pokud budu problematiku nábofenského fundamentalismu posuzovat z pohledu občana např. České republiky, mohu konstatovat, že výrazné přímé nebezpečí od nábofenského fundamentalismu nehrozí. Zdrazil jsem, že cíle islámských fundamentalistů se nenacházejí v Evropě, ale právě v islámských zemích.

Průvodní pracovní hypotéza, že média mohou (de)formovat takové způsoby a prvky myšlení lidí, které je svedou na určitě myšlení, je-li ve svém konečném důsledku může ohrožovat ostatní členy společnosti, byla potvrzena pouze částečně. Spíše se mi potvrdilo, že média informují veřejnost o problematice nábofenského fundamentalismu a v této souvislosti mohou rozdmýchat i jiné existující nábofenský fundamentalismus, ale nemohou jej vyvolat. Dále jej média mohou šířit a vyvolávat nálady přispívající k eskalaci nábofenského fundamentalismu. Je třeba vyzdvihnout důležitou možnost všech médií, a to působení na veřejnost formou osvěty a prevence.

Vlivem mediální reflexe reality se z lidí nestávají nábofenský fundamentalisté. V souvislosti s médii jsem však konstatoval jiné nebezpečí, které spočívá

a nedostate ním zp sobu informování a to nejen o fundamentalismu, nýbrž o problematice jiných kultur, společností a civilizací obecně. Díky své profesi jsem navštívil mnohá riziková místa, která mi v lokálním pojetí, bez mediálního tlaku, vidno vlastníma očima a po konzultaci situace s bezpečnostními slofky, ať tak nebezpečná nepíla.

V tomto ohledu jsou tedy média hodn dlužna své roli a svému poslání, zvláť když vezmeme v úvahu jejich vliv na myšlení a postoje dospívající generace. Náboženskému fundamentalismu, jeho projev m a nedostate né mediální reflexi reality je zapotřebí elit adekvátní výchovou a vzdáváním dětí a mládeže. Úloha pedagog v tomto náro ním a dlouhodobém procesu je bezesporu zásadní a je třeba ji po právu vyzdvihnout. Cílem mé práce bylo předložit souhrn současného stavu a vnímání náboženského fundamentalismu v kontextu západního světa, napí hlavními náboženskými proudy, tedy křesťanstvím a islámem. Aktuálnost tohoto tématu spatuji práv v nebezpečí, které náboženský fundamentalismus pro společnost potencionálně představuje. Svého cíle jsem dosáhl prostřednictvím studia uvedené literatury, kterou jsem reflektoval ve své práci.

RESUMÉ

Hlavní myšlenku mé práce lze vyjádřit následujícím způsobem: náboženský fundamentalismus představuje specifickou reakci na modernizaci společnosti a s povodním náboženstvím obvykle nemá příspoleného. Nebezpečné jsou však militantní projevy náboženského fundamentalismu, ale i případná neuvážená reakce moderní západní společnosti na tyto projevy. Média mají v této souvislosti velkou společenskou odpovědnost a musí o problematice náboženského fundamentalismu a jeho projev informovat objektivně a s hlubokým pochopením podstaty těchto jevů, což bohužel často není. Je třeba dále vyzdvihnout klíovou roli pedagoga, při výchově a vzdávání dospívající generace, tedy generace, jež se s problematikou náboženského fundamentalismu bude muset reálně potýkat!

r znými extrémistickými projevy religiozity jednotlivců a společenských uskupení v rámci vybraných celosvětových náboženských proudů, tedy problematikou náboženského fundamentalismu. Jejím cílem je proanalýzovat současný stav a vnímání náboženského fundamentalismu v kontextu západního světa, a to v prostředí judaismu, křesťanství, islámu, sikhismu a šintoismu. Práce se snaží dokázat, že výskyt náboženského fundamentalismu a především jeho násilné projevy jsou podmíněny specifickým stavem ekonomického, politického a kulturního vývoje konkrétní lidské společnosti. Náboženský fundamentalismus je proto spíše vyjádřením problémů, které nespoívají primárně v náboženské oblasti života společnosti, nýbrž především v oblastech sociálních i ekonomických.

Klí ová slova

Náboženství, religiozita, judaismus, křesťanství, islám, globalizace, fundamentalismus,

ANNOTATION

The thesis deals with individuals and social groups manifesting various forms of extremist religiosity in the context of worldwide religion streams and thus describes religious fundamentalism. The aim of the thesis is to present a brief overview of the up to date situation and perception of fundamentalism in the western world. The thesis is focused on Judaism, Christianity, Islam, Sikhism and Shinto and aims to prove that presence of religious fundamentalism and mainly its display of violence result from a specific state of economic, political and cultural development of a particular human society. Religious fundamentalism is thus understood as voicing primarily religion unrelated problems, such as problems concerning social and economic sphere of human life.

Key words

Religion, religionism, Judaism, Christianity, Islam, globalization, fundamentalism

UJITÉ LITERATURY

BURUMA, Ian. MARGALIT, Avishai. *Okcidentalismus. Západ o ima nep átel*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-762-8.

BURYÁNEK, Jan a kol. *Interkulturní vzd lávání I. P íru ka nejen pro st edo-kolské pedagogy*. (online) Praha: lov k v tísní, spole nost p i T, o.p.s., 2002. Dostupné z WWW: <http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/04/10.pdf>. Citováno dne 13. 02. 2010.

CORTE IBÁ EZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.

DENNY, M. Frederick. *Islám a muslimská obec*. Praha: Prostor, 1993. ISBN 80-85190-69-9.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie. P íbuzenství, národnostní p íslu-nost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.

FISHBANE. A. Michael. *Judaismus. Zjevení a tradice*. Praha: Prostor, 1996. ISBN 80-85190-47-8.

HALLIDAY, Fred. *Islámský fundamentalismus není tradi ní nábofenství*. (online) Britské listy, 14. 02. 2002. ISSN 1213-1792. Dostupné z WWW: <http://blisty.cz/2002/2/15/art9897.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

HAVEL, Václav. *Novoro ní projev prezidenta republiky Václava Havla*. (online) Praha, 1. ledna 1994. Dostupné z WWW: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/1994/0101.html>. Citováno dne 14. 02. 2010.

HITCHENS, Christopher. *B h není veliký. O tom, jak nábofenství v-echno ni í*. Praha: Metafora, 2009. ISBN 978-80-7359-155-7.

HOLE, Günter. *Fanatismus. Sklon k extrému a jeho psychologické ko eny*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-183-5.

KAUR SINGH, Nikky ó Guninder. *Sionismus*. Praha: nakladatelství lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-189-1.

KEENE, Michael. *Sv tová nábofenství*. Praha: Nakladatelství Knifní klub, 2003. ISBN 80-242-0983-7.

KELLER, Jan. *D jiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-34-2.

- POPPER, Karl Raimund. *Nový východ na p elomu tisíciletí. Dynamika p em n*
opy. Praha: Vy-ehrad, 1999. ISBN 80-7021-298-5.
- KROPÁ EK, Lubo-. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vy-ehrad, 1996. ISBN 80-
7021-168-7.
- KOU ILOVÁ, Iveta, MENDEL, Milo- a kol. *Cesta k prameni. Fatwy islámských*
u enc k otázkám v-edního dne. Praha: Orientální ústav Akademie v d eské republiky,
2003. ISBN 80-85425-53-X.
- LAWRENCE, Bruce. *O Koránu*. Praha: Pavel Dobrovský ó Beta, 2007. ISBN 978-80-
7306-316-0.
- MARTÍNEK, Ji í a kol. *Kapesní atlas sv ta*. Praha: Kartografie Praha, a.s., 2003. ISBN
80-7011-743-5.
- MENDEL, Milo-. *Nábofenství v boji o Palestinu. Judaismus, islám a k es anství jako*
ideologie etnického konfliktu. Brno: Atlantis, 2000. ISBN 80-7108-189-2.
- MÜLLER, Zden k. *Svaté války a civiliza ní tolerance*. Praha: Academia, 2005. ISBN
80-200-1355-5.
- MUSIL, Josef. *Komunikace v informa ní spole nosti*. Praha: Univerzita Jana Ámose
Komenského Praha, 2007. ISBN 978-80-86723-39-6.
- PEHE, Ji í. *Po pádu (felezné opony): V roce 1989 za ala i jiná revoluce neft ta na-e*.
(online) Politický zápisník, 26. 11. 2009. Dostupné z WWW:
[http://www.pehe.cz/zapisnik/po-padu-zelezne-opony-v-roce-1989-zacala-i-jina-
revoluce-nez-ta-nase](http://www.pehe.cz/zapisnik/po-padu-zelezne-opony-v-roce-1989-zacala-i-jina-revoluce-nez-ta-nase). Citováno dne 14. 02. 2010.
- POKORNÝ, Vratislav. BLAfiEK, Roman. TELCOVÁ, Jana. *Nebezpe í sekt*. Brno:
Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. ISBN 80-86568-07-5.
- POPPER, Karl Raimund. *Otev ená spole nost a její nep átelé, I. Uhranutí Platónem*.
Praha: Oikoymenh, 1994. ISBN 80-85241-53-6.
- RAMONET, Ignacio. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6.
- RÉMOND, René. *Nábofenství a spole nost v Evrop .* Praha: Nakladatelství Lidové
noviny, 2003. ISBN 80-7106-496-3.
- RYBÁ KOVÁ, Ji ina. *Amerika v zrcadlech*. Praha: eský spisovatel, 1995. ISBN 80-
202-0571-3.
- Í AN, Pavel. *Psychologie nábofenství*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.
- SEKOT, Ale-. *Sociologie nábofenství*. Praha: Svoboda, 1985.
- TODD, Emmanuel. *Po impériu. Esej o rozpadu amerického systému*. Brno: Computer
Press, a.s., 2004. ISBN 80-251-0495-8.

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

jiný Japonska. Praha: Svoboda, 1986.

Úpadek americké moci. USA v chaotickém sv t . Praha:

Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-44-X.

ZNOJ, Milan a kol. Tance otev ené spole nosti. K poct Karla Raimunda Poppera.

Uspo ádal Milan Znoj. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0541-4.